

KO HRANA ZAKUHA VIHAR

PREIZKUŠENI RECEPTI ZA
OBVEŠČANJE O TVEGANJIH
SMERNICE ZA OBVEŠČANJE O
TVEGANJIH

Ta dokument je neuraden prevod izvirnega dokumenta z naslovom *When Food Is Cooking Up a Storm – Proven Recipes for Risk Communications* (ISBN: 978-92-9199-778-7), © European Food Safety Authority 2017, ki ga je Evropska agencija za varnost hrane (EFSA) posredovala v angleškem jeziku. Prevod izvirnega dokumenta je bil opravljen izključno s strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Uprave Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. EFSA ne prevzema odgovornosti za morebitne napake ali netočnosti, ki so nastale kot posledica prevajalskega postopka.

Print	ISBN 978-92-9499-028-0	doi:10.2805/191863	TM-02-16-195-SL-C
PDF	ISBN 978-92-9499-027-3	doi:10.2805/245115	TM-02-16-195-SL-N

Kazalo vsebine

Uvod mreže komunikacijskih strokovnjakov EFSA	07
I. Uvod in cilji	08
II. Načela, ki usmerjajo dobro obveščanje o tveganjih	10
II. 1. Načela v praksi	12
III. Dejavniki, ki vplivajo na raven in vrsto obveščanja	14
III. 1. Raven tveganja z vidika obveščanja	15
III. 2. Narava nevarnosti	16
III. 3. Kdo/kaj je prizadet/-o?	16
III. 4. Vpliv na ljudi/živali/rastline/okolje	17
III. 5. Ravni izpostavljenosti nevarnosti/tveganju	18
III. 6. Sposobnost obvladovanja tveganj	18
III. 7. Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj	19
III. 8. Zahtevane ravni obveščanja	20

IV.	Orodja in kanali	21
	IV. 1. Odnosi z mediji	22
	IV. 2. Spletne strani	23
	IV. 3. Tiskane publikacije	24
	IV. 4. Digitalne publikacije	25
	IV. 5. Sestanki in delavnice	25
	IV. 6. Javna posvetovanja	26
	IV. 7. Omrežja partnerjev/deležnikov	26
	IV. 8. Družbeno mreženje (Facebook, LinkedIn idr.)	27
	IV. 9. Twitter	27
	IV. 10. Pisanje blogov	28
V.	Učenje iz izkušenj	29
	Jasna obzorja pred nami	30
	Akrilamid v hrani	31
	Varnost uživanja kofeina	34
	Obveščanje o zoonozah, ki se prenašajo s hrano	37
	Akcija za zmanjšanje količine soli v hrani	40
	Oblačnost	43
	Ocena tveganja, povezanega s kloniranjem živali	44
	Raziskava Univerze v Southamptonu o vplivu določenih umetnih barvil na otroke	47
	Prehranska dopolnila na Švedskem	50
	Izpostavljenost norveških potrošnikov in lovskih psov svincu v mesu jelenjadi	53
	Dioksin v mastnih ribah iz Baltskega morja	56
	Bližajoča se nevihta	59
	Mrzlica Q na Nizozemskem: odprtost in preglednost	60
	Težave z dioksinom na Irskem	63
	Nadaljnje branje	66
	Primeri drugih pobud za smernice	67

Uvod mreže komunikacijskih strokovnjakov EFSA

Dobrodošli v novi, posodobljeni izdaji publikacije *Ko hrana zakuha vihar: preizkušeni recepti za obveščanje o tveganjih*. Prepričana sem, da vam bo prinesla koristi pri vašem vsakdanjem delu kot komunikator tveganj.

Cilj te publikacije je pomagati komunikatorjem v živilskem sektorju oblikovati obveščevalne programe, ki jih podpirajo kakovostna znanstvena spoznanja in ki upoštevajo javne vrednote in preference.

Ko hrana zakuha vihar ponuja informacije o varnosti hrane, metodah ocenjevanja tveganj in nalogah Evropske agencije za varnost hrane (EFSA). Nudi nasvete, ki temeljijo na obstoječih raziskavah in dolgoletnih izkušnjah. Še posebej se osredotoča na vladne agencije, ki urejajo živilski sektor.

Barbara Gallani

Vodja oddelka za obveščanje in zunanje odnose, EFSA

Cilj obveščanja o tveganjih je pomagati deležnikom, potrošnikom in splošni javnosti razumeti razloge za odločitve o tveganjih, tako da lahko sami sprejmejo uravnotežene sodbe o tveganjih, s katerimi se srečujejo v svojih življenjih.

Učinkovito obveščanje o tveganjih lahko prispeva k uspehu programa za obvladovanje tveganj:

- z zagotavljanjem, da se potrošniki zavedajo tveganj, povezanih z izdelki, in jih zato uporabljajo ali uživajo varno;
- z ustvarjanjem zaupanja javnosti v ocenjevanje tveganj in sprejemanje odločitev ter s tem povezano obravnavo tveganj in koristi;
- s prispevanjem k javnemu razumevanju narave tveganja ali tveganj;
- z nudenjem pravičnih, pravilnih in ustreznih informacij, tako da lahko potrošniki izbirajo med različnimi možnostmi, ki ustrezajo njihovim lastnim merilom za »sprejemanje tveganja«.

Obstajajo štiri splošne smernice, ki nam lahko pomagajo doseči te cilje:

- začnite s kritičnim pregledom učinkovitosti vašega lastnega ocenjevanja in obvladovanja tveganj;
- oblikujte program obveščanja o tveganjih, ki zagotavlja nenehno prizadevanje za komunikacijo z najpomembnejšimi deležniki, vključno s potrošniki, od samega začetka postopka ocenjevanja;
- oblikujte obveščanje skladno s potrebami ciljnega občinstva in ne s potrebami vira informacij;
- prilagodite in spremenite program tako, da boste pridobivali povratne informacije ter bili sposobni zaznati spremembe v vrednotah in preferencah.

Mreža komunikacijskih strokovnjakov

Uvod in cilji

Cilj teh smernic je ponuditi okvir za pomoč pri odločanju o ustreznih pristopih k obveščanju v različnih situacijah, ki se lahko pojavijo pri ocenjevanju in obveščanju o tveganjih, povezanih z varnostjo hrane v Evropi. Cilj je zagotoviti skupen okvir, da bodo organi javnega zdravja v različnih državah lahko razvili pristope k obveščanju o tveganjih.

Komunikatorji iz EFSA, držav članic in Evropske komisije sodelujejo znotraj Mreže komunikacijskih strokovnjakov EFSA (CEN). Ključni cilj te skupine je spodbujati sodelovanje in skladnost obveščanja o tveganjih, predvsem med ocenjevalci tveganj v državah članicah in EFSA – ena od ključnih prednostnih nalog, določenih v komunikacijski strategiji EFSA.

Te smernice so pobuda te skupine in prepoznavajo dve pomembni točki: 1) obstaja potreba po bolj praktičnem vodenju glede načel, določenih v znanstveni literaturi; 2) literatura s smernicami za obveščanje o tveganjih, povezanih z varnostjo hrane, je omejena. Ker je želja skupine še naprej učiti se iz izkušenj in krepiti obveščanje o tveganjih v sistemu EU za varnost hrane, bo ta dokument živ in periodično posodobljen s študijami primerov dobre prakse.

Kot določa Codex Alimentarius, je obveščanje o tveganjih: »izmenjava informacij in mnenj glede dejavnikov, povezanih s tveganji, med ocenjevalci tveganj, osebami, odgovornimi za obvladovanje tveganj, potrošniki in drugimi zainteresiranimi stranmi«.

V okviru sistema EU za varnost hrane so za obveščanje o tveganjih odgovorni ocenjevalci tveganj na ravni EU in nacionalni ravni (EFSA oz. države članice) ter osebe, odgovorne za obvladovanje tveganj, na ravni EU in nacionalni ravni (EFSA oz. države članice). Na ravni EU sta ocenjevanje in obvladovanje tveganj institucionalno ločena; v nekaterih državah članicah pa se izvajata v isti ustanovi. Te smernice ne vsebujejo priporočil niti za osebe, odgovorne za obvladovanje tveganj, niti za ocenjevalce tveganj, nudijo pa podporo komunikatorjem pri odločanju o obveščanju o znanstveno podprtih tveganjih in bralcem omogočajo koriščenje znanja študij praktičnih primerov. Pri

oblikovanju smernic smo dragocen prispevek dobili od znanstvenih kolegov, ki se ukvarjajo z ocenjevanjem tveganj, ki odraža potrebo, da se komunikatorji, torej ocenjevalci tveganj in osebe, odgovorne za obvladovanje tveganj, povežejo in sodelujejo s svojimi znanstvenimi kolegi.

Zaradi različnih struktur in pristopov v 28 članicah Evropske unije ni enotnega pristopa, ki bi ustrezal vsaki situaciji. Jasno so razvidne tudi razlike med državami glede zaznavanja tveganj. Te lahko pripišemo različnim dejavnikom, vključno s kulturnimi, zgodovinskimi, ekonomskimi in družbenimi vplivi. Študije javnega mnenja so pokazale, da se ravni zaskrbljenosti o različnih tveganjih med državami močno razlikujejo. Poleg tega morajo smernice za obveščanje o tveganjih, povezanih s hrano, upoštevati razlike med državami glede oskrbe s hrano, prehranskih navad in praks ter poseben odnos do hrane in njeno povezavo z zdravjem. Poleg tega morajo komunikatorji upoštevati družbeno in politično okolje, kamor posredujejo sporočila. Kljub tem razlikam lahko smernice pripomorejo k razvoju pristopa na podlagi dobre prakse in temeljnih načel, primernih za različne zadeve in scenarije.

Pomembno si je tudi zapomniti od samega začetka, da ta dokument ni priročnik za obveščanje v krizi, ampak služi splošni izmenjavi dobre prakse v obveščanju o tveganjih. Bralci, ki jih zanima delo EFSA v kriznih

situacijah, si lahko ogledajo »postopke za odzivanje na nujne potrebe«, ki se nahajajo na naslednji povezavi: <http://www.efsa.europa.eu/en/supporting/pub/102e.htm>.

Načela, ki usmerjajo
dobro obveščanje o tveganjih

1. Odprtost

Odprtost je za dobro obveščanje o tveganjih in ugled organizacije nujna. Če naj nasvetom in ukrepom v povezavi s tveganji za varnost hrane zaupamo, je pomembno, da so ocene tveganj objavljene pravočasno in da se informacije, na podlagi katerih se sprejemajo odločitve, lahko preučijo. Tudi odprt dialog z deležniki in zainteresiranimi stranmi je bistven pri gradnji zaupanja v postopek ocenjevanja tveganj.

2. Preglednost

Preglednost je tesno povezana z odprtostjo in enako pomembna pri gradnji zaupanja. Pregledno odločanje in pregleden pristop k pojasnjevanju, kako organizacija deluje, njenega vodenja in načinov odločanja sta prav tako ključna. Obveščanje mora vedno jasno izraziti področja negotovosti pri ocenjevanju tveganj, ali in kako jih obravnavajo ocenjevalci tveganj in/ali osebe, odgovorne za obvladovanje tveganj, in posledice preostalih negotovosti za javno zdravje.

3. Neodvisnost

Obveščanje o tveganjih bo vedno prepoznano kot bolj zaupanja vredno, če bo pokazalo, da so ocenjevalci tveganj in komunikatorji neodvisni od političnih odločevalcev, industrije, nevladnih organizacij ali drugih močnih interesov.

EFSA največjo pozornost namenja zagotavljanju nepristranskosti svojih znanstvenih nasvetov; uvedla je obsežen sveženj mehanizmov in postopkov za varovanje neodvisnosti in integritete svojega znanstvenega dela. Ti so predpisani v njeni politiki o neodvisnosti in znanstvenih odločevalskih postopkih, ki jo je decembra 2011 sprejel upravni odbor EFSA (<http://www.efsa.europa.eu/en/aboutefsa/keydocs.htm>). Marca 2012 je EFSA objavila izvedbena pravila v povezavi z izjavami o interesu, ki je eden izmed temeljev prej omenjene politike, ki nudi jasnejši, preglednejši in preudarnejši niz splošnih načel, ki veljajo za vse, ki so vključeni v delo EFSA (<http://www.efsa.europa.eu/en/aboutefsa/keydocs.htm>).

4. Odzivnost/pravočasnost

Pravočasno in točno obveščanje, tudi če vsa dejstva niso znana, bo na dolgi rok prispevalo k temu, da bo vir informacij dojet kot verodostojen in zaupanja vreden. Zgodnje obveščanje je pogosto bistveno.

II.1. Načela v praksi

Načela sama po sebi ne zagotavljajo dobrega obveščanja o tveganjih. Kakovost izvirnih znanstvenih gradiv je ključnega pomena, saj predstavlja temelj dejavnosti obveščanja o tveganjih. V praksi objavljanje tehničnih informacij na spletni strani, ki jih bo ciljno občinstvo le stežka razumelo ali ki ne bo obširno obveščalo pravih vrst občinstva, ne bo upravičilo načel preudarnega obveščanja o tveganjih. To velja tudi za slabo napisana sporočila za javnost. Kakovost in primernost rezultatov obveščanja sta enako bistveni kot temeljna načela.

1. Objavljanje vseh ključnih dokumentov

Odprtost in preglednost zahtevata predanost objavljanju ocen tveganj, tako da lahko vse vrste ključnega občinstva dostopajo do znanstvenih rezultatov. Zapisniki sestankov, dokumenti, predstavljeni na ključnih sestankih, in druga gradiva morajo biti na voljo na spletni strani, kar bo krepilo zavest, razumevanje in zaupanje.

Spodaj je opisana študija primera dobre prakse na tem področju: *Težave z dioksinom na Irskem*

2 Razumljivo in uporabno obveščanje

Natančno prevajanje znanosti v razmeroma preprost jezik, ki ga razumejo osebe, odgovorne za obvladovanje tveganj, deležniki in širše občinstvo, ki so laiki, je ključno. Tveganje se lahko napačno razume ali tolmači, če ga ni mogoče razložiti s preprostimi izrazi. Znanost

mora biti za občinstvo pomembna, če želi biti koristna in uporabna; to se lahko pogosto doseže s potrebnim kontekstom o tem, zakaj je bilo delo opravljeno.

Spodaj so opisane študije primerov dobre prakse na tem področju: *Akcija za zmanjšanje količine soli v hrani, zoonoze*

3. Pravočasno obveščanje

Ocene tveganj in s tem povezana sporočila morajo biti objavljena takoj, ko so zaključena; tako omogočijo odprto obveščanje za odločanje in mogoče ukrepe. Pri obveščanju o oceni tveganja v pomembni zadevi daljši premor med sporočilom o oceni in obvladovanju tveganja pomeni večjo možnost neprimerne povzročanja skrbi ali ustvarjanja informacijske praznine, ki povzroča zmedo. Komunikatorji tveganj morajo ta proces razumeti in prepoznati mogoče časovne vrzeli. To drži predvsem ob dlje trajajoči vrzeli med postopkom ocenjevanja tveganja in ukrepi za obvladovanje tveganja, kar poudarja potrebo po sodelovanju in usklajevanju med obema stranema.

Spodaj je opisana študija primera dobre prakse na tem področju: *Prehranska dopolnila*

4 Dialog med ocenjevalci tveganj in osebami, odgovornimi za obvladovanje tveganj

Ocenjevalci tveganj morajo vzpostaviti dober dialog z osebami, odgovornimi za obvladovanje tveganj, vključno s pristojnostmi in z nalogami za ocenjevanje tveganj, ki so dovolj jasne, da omogočajo uporabne in razumljive zaključke. S poznavanjem potreb občinstva lahko ocenjevalci tveganj in osebe, odgovorne za obvladovanje tveganj, upoštevajo področja zanimanja, ki morda izhajajo iz znanstvenega mnenja. Predvidevanje vrst vprašanj, ki se lahko postavijo o ocenjevanju tveganja, zagotovi, da pristojnosti in naloge služijo znanstvenim in obveščevalnim namenom ter namenom oseb, odgovornih za obvladovanje tveganj.

Ob mogočem obstoju tveganja večina ljudi – osebe, odgovorne za obvladovanje tveganj, industrija, nevladne organizacije ali potrošniki – želi vedeti, katero tveganje obstaja, kako se bo v povezavi s tem ukrepalo in kaj lahko oz. morajo narediti sami. Posredovanje teh informacij je naloga oseb, odgovornih za obvladovanje tveganj, pri čemer dialog omogoča skupno obveščanje.

Spodaj je opisana študija primera dobre prakse na tem področju: *Težave z dioksinom na Irskem*

5. Dialog z deležniki, razumevanje občinstva

Dvosmerni dialog in vključenost predstavljata bistveno dobro prakso v obveščanju. Razumevanje potreb in

skrbi deležnikov in drugih ciljnih vrst občinstva je nujno za doseg največje učinkovitosti obveščanja.

Spodaj so opisane študije primerov dobre prakse na tem področju: *Kloniranje živali in mrzlica Q*

6. Priznavanje in sporočanje negotovosti

Jasno sporočilo o tveganju ni vedno mogoče. Še vedno pa veljata načeli odprtosti in preglednosti, podprti z dobro prakso obveščanja. Če obstaja negotovost, jo je treba priznati in opisati, na primer s kratkim opisom vrzeli v podatkih ali težav v povezavi z metodologijo. Prav tako je pomembno povedati, kako se negotovosti obravnavajo, zato da lahko ciljno občinstvo razume, kateri ukrepi se sprejemajo, kar občinstvu zagotovi, da se negotovost obravnava.

Spodaj je opisana študija primera dobre prakse na tem področju. *Vse študije primerov*

Ustanove, ki odražajo zgoraj omenjena načela in načine dela v svoji vsakodnevni praksi, so na dobri poti, da pridobijo zaupanje. Učinkovito obveščanje o tveganjih zahteva dobre komunikatorje (znanstveniki in profesionalne osebe, ki se ukvarjajo z obveščanjem), ki znajo učinkovito prevesti znanost v smiselna obvestila za različne vrste občinstva, tako da je ocenjevanje tveganj razumljivo in uporabno.

Negotovost v znanosti – kako prenesti to sporočilo?

Zakaj je negotovost pomembna?

Nikoli ne moremo biti popolnoma prepričani o prihodnosti, tako v znanosti kot v vsakodnevnem življenju. Četudi obstajajo tehtni dokazi, da se bo nekaj zgodilo, skoraj vedno obstaja določena negotovost o končnem izidu. Z upoštevanjem negotovosti lahko sprejemamo boljše in preglednejše odločitve.

Kaj so znanstvene negotovosti?

Znanstveni odbor EFSA od leta 2013 razvija smernice za strukturirano in sistematično ocenjevanje negotovosti. V osnutku smernic je negotovost opredeljena kot »vse vrste omejitev znanja, časa in virov, s katerimi razpolagajo ocenjevalci v času ocenjevanja«. Primeri vključujejo: omejena kakovost podatkov, nestandardizirani podatki, izbira metode modeliranja, upoštevanje privzetih dejavnikov. Delo odbora bo vključevalo pomisleke in priporočila glede sporočanja negotovosti znanstvenih ocen širši javnosti.

Ali znanstveniki ne vedo vsega?

Znanost pomeni iskanje znanja. Znanstveniki si vseskozi prizadevajo zapolniti vrzeli v znanju ljudi o delovanju sveta. Razpolagajo z izčrpnimi informacijami s svojega strokovnega področja; posedujejo pa tudi mnogo informacij o javnosti manj znanih področjih.

Njihovo zaupanje v sprejemanje znanstvenih odločitev je kombinacija:

- kakovosti razpoložljivih znanstvenih dokazov;
- njihovih izkušenj in sposobnosti strokovnega presojanja pri interpretaciji dokazov;
- njihove sposobnosti ocenitve možnega vpliva njihovega nepoznavanja (tj. negotovosti).

Najboljše prakse sporočanja negotovosti

Nekatere mednarodne in državne agencije s področja okoljske varnosti, varnosti v zračnem prometu in ostalih področij so izdale priporočila. Številna podjetja imajo oblikovane osredotočene pristope. Toda v splošnem je literatura dvoumna glede večine učinkovitih strategij za sporočanje znanstvenih negotovosti.

V letu 2016 je EFSA izvedla raziskavo med ciljnim občinstvom in interesnimi skupinami o sporočanju znanstvene negotovosti, rezultate raziskave pa namerava vključiti v končno različico smernic znanstvenega odbora. Ta raziskava pomaga ugotoviti, katere spremembe bi lahko uvedli na področju trenutne prakse sporazumevanja agencije v povezavi z negotovostmi in kako prikrojiti ključna sporočila za potrebe določenega ciljnega občinstva. Ko bo raziskava končana, bodo izsledki vključeni v prihodnjo izdajo tega priročnika.

Dejavniki, ki vplivajo na raven in vrsto obveščanja

Cilj teh smernic je opredeliti ključne dejavnike, ki jih je treba upoštevati pri razmisleku o potrebni vrsti in ravni dejavnosti obveščanja. Odločanje v povezavi z obveščanjem o tveganjih ni eksaktna veda in treba je sprejeti sodbe. Vendar pa temeljita in sistematična obravnava vseh mogočih dejavnikov lahko pripomore k sodbam, ki bodo temeljile na informacijah. Nekateri elementi, ki vplivajo na odločanje, temeljijo le na znanstvenih dokazih – na primer na dejanski nevarnosti in tveganju izpostavljanja tej nevarnosti. Vedno je treba upoštevati zaznavanje tveganj, še toliko bolj v primerih, ko bi mogoče tveganje, pa čeprav malo verjetno, lahko vključevalo ranljive skupine, kot so otroci ali dojenčki. Upoštevani so tudi širše okolje vidikov ter občutljivosti politike in deležnikov pa tudi ukrepi za obvladovanje tveganj, ki morda že veljajo za zmanjšanje potencialnih tveganj.

To poglavje povzema dejavnike, ki so jih znanstveniki in izvajalci opredelili kot ključne pri odločanju v povezavi z obveščanjem o tveganjih. Upoštevati je treba vse dejavnike, a vsak dejavnik ne bo vedno pomemben za vsak scenarij. Poleg tega se dejavniki medsebojno ne izključujejo vedno. Čeprav so bile kategorije opredeljene za namen poenostavitve zelo zapletene naloge, komunikatorji ne smejo zanemariti dejstva, da morajo morda nekateri scenariji upoštevati več dejavnikov.

Na koncu vsakega poglavja je nekaj vprašanj, ki bi lahko izvajalcem pomagala določiti ustrezen pristop k obveščanju.

III.1. Raven tveganja z vidika obveščanja

V prvi fazi mora komunikator določiti vrsto informacij, ki bodo posredovane: nujen odziv za ocenjevanje tveganja; pregled literature; ocena nevarnosti; celotna ocena tveganja itn. Ob upoštevanju teh informacij lahko komunikator določi osnovni kontekst javnega zdravja, ki podpira odločitve o obveščanju.

Na tej stopnji si je pomembno zapomniti razliko med nevarnostjo in tveganjem. Pogosto se štejeta kot sopomenki, kar je napačno. Nevarnost izhaja iz sposobnosti organizma ali snovi, da škodljivo vpliva. Tveganje pa je verjetnost pojava škodljivega vpliva, pri čemer se upošteva izpostavljenost zadevni nevarnosti. Na primer: nevarnost je lahko kadmij, ki je težka kovina, ki se nahaja v hrani; tveganje pa bi bilo verjetnost, da bi izpostavljenost kadmiju v prehrani nekemu škodovala. Ocene tveganj imajo običajno štiri stopnje¹: i) prepoznavanje nevarnosti; ii) opredelitev nevarnosti; iii) ocena izpostavljenosti; iv) opredelitev tveganja.

¹ Štiri stopnje postopka ocenjevanja tveganja:

i Prepoznavanje nevarnosti – opredelitev bioloških, kemičnih in fizikalnih dejavnikov, ki lahko ogrožajo zdravje in so lahko prisotni v določeni hrani in krmi ali skupini hrane in krme.

ii Opredelitev nevarnosti – kvalitativno in/ali kvantitativno vrednotenje narave škodljivega vpliva na zdravje, povezano z biološkimi, s kemičnimi in fizikalnimi dejavniki, ki so lahko prisotni v hrani in krmi.

iii Ocena izpostavljenosti – kvantitativna ocena verjetne izpostavljenosti ljudi in živali hrani in krmi, ki izhaja iz bioloških, kemičnih in iz fizikalnih dejavnikov, ki so lahko prisotni v hrani in krmi.

iv Opredelitev tveganja – kvalitativna in/ali kvantitativna ocena, vključno s spremljajočimi negotovostmi, verjetnosti pojava in resnosti znanih ali potencialnih škodljivih vplivov na zdravje dane populacije, ki temelji na prepoznavanju nevarnosti, opredelitvi nevarnosti in na oceni izpostavljenosti.

V ocenah tveganj se za opis ravni tveganja uporabljajo številni izrazi, med katerimi laiki težko razlikujejo, kar še nadalje oteži obveščanje. Vendar pa smo te **ravni z vidika obveščanja o tveganjih** in za namene teh smernic omejili na pet preprostih kategorij:

- .. je ni/je zanemarljiva
- .. nizka
- .. srednja
- .. visoka
- .. neznan

Pomembno si je zapomniti, da te kategorije niso namenjene znanstvenemu razvrščanju, ampak sodbi, ki jo mora sprejeti komunikator v sodelovanju z znanstvenimi kolegi, da določi zahtevano vrsto in raven obveščanja.

Prav tako si je treba zapomniti, da se lahko z vsako izmed teh kategorij povezujejo ravni negotovosti in da je pri sporočanju negotovosti pomembno navesti, od kod izhajajo, na primer nezadostni razpoložljivi podatki, omejitve statističnih modelov itn.

Vsaj eno izmed teh kategorij naj bi bilo mogoče uporabiti za vse mogoče scenarije tveganj. Oblikovane so za to, da zagotovijo izhodišče za obravnavo pristopov k obveščanju, pri čemer je treba upoštevati tudi druge dejavnike, ki sledijo. Raven tveganja (z vidika obveščanja) se določi v dogovoru z znanstvenimi kolegi.

Na kratko:

- .. Katera nevarnost obstaja?
- .. Kaj vemo o s tem povezanih tveganjih? Ali so znanstveniki že izvedli oceno tveganja?
- .. Kdo je izvedel oceno tveganja? Ali zgodnje znanstvene informacije prihajajo iz uglednega vira?
- .. Kdo – če sploh – je že obveščal o tveganju?
- .. Ali obstajajo tretje osebe (na primer nevladne organizacije, organizacije v tej industriji, organizacije potrošnikov, zdravstvene organizacije itn.), ki bi bile lahko obveščene in bi prispevale k obveščanju o tveganju?

III. 2. Narava nevarnosti

Nevarnosti imajo več različnih oblik. V povezavi z varnostjo hrane so to lahko: snovi, izdelki, procesi, tehnologije in pogoji. Vrsta nevarnosti bo vplivala na potrebe v povezavi z obveščanjem, predvsem ker lahko določene nevarnosti/snovi izzovejo dejavnik subjektivnega strahu, na primer: če je nekaj umetno dodano hrani v nasprotju z nečim, kar se pojavi naravno. Nekatere nevarnosti so dobro znane in so potencialno odmevne, kar se odraža v količini medijskega poročanja, politični pozornosti, osredotočenosti na javno zdravje in dejavnosti, povezane s potrošniki, z industrijo in nevladnimi organizacijami. Opredeljeni so bili naslednji dejavniki:

Narava nevarnosti (na primer snov) je:

- .. pojavlja se naravno
- .. dodana je hrani ali ustvarjena med predelavo

Kje se nevarnost uporablja ali nahaja

- .. uporablja ali nahaja se v izdelku/znamki, ki se pogosto uporablja doma ali za namene pridelave hrane
- .. uporablja ali nahaja se v številnih izdelkih
- .. se ne uporablja veliko ali nahaja na veliko mestih
- .. je nezakonita/ureja jo zakonodaja EU

Na kratko:

- .. Ali je snov naravna ali umetna?
- .. Ali se nevarnost pojavi naravno ali izhaja iz tehnološkega posega?
- .. Ali se tehnologijo zaradi mogočih tveganj zazna kot nesprejemljivo?
- .. Ali obstaja sprejemljiva alternativa tehnologiji, povezani s tveganjem?

Na kratko:

- .. Koliko ljudi bo verjetno prizadetih zaradi tveganja?
- .. Katere družbene sfere bodo verjetno prizadete zaradi tveganja? Ali vključujejo tudi ranljive skupine, kot so otroci ali starejši?
- .. Kakšen je vpliv na okolje?
- .. Kakšen je vpliv na rastline?
- .. Kakšen je vpliv na živali?

III. 3. Kdo/kaj je prizadet/-o?

Dejstvo, kdo ali kaj je prizadet zaradi nevarnosti ali tveganja, lahko vpliva tudi na zaznavanje tveganja, kar potem vpliva na cilje obveščanja v smislu primerne občinstva in kanalov obveščanja. Na primer: lažje se je osredotočiti pri obveščanju določene ogrožene skupine kot pri obveščanju neznanega občinstva. Ko so prizadete določene ranljive skupine, na primer otroci ali dojenčki, sta interes in skrb medijev in deležnikov večja. Naslednje kategorije so bile opredeljene kot pomembne pri upoštevanju verjetnih ravni interesa in mogočih ciljev pristopov k obveščanju.

- .. Potrošniki
 - Moški
 - Ženske
- .. Ranljive skupine
 - Dojenčki
 - Otroci
 - Nosečnice
 - Starejši
 - Drugi
- .. Rastline
- .. Živali
- .. Okolje

Obseg tveganja?

- .. Prizadene veliko ljudi/vrst/regij
- .. Neznani/učinek »loterije«
- .. Prizadene malo ljudi/vrst/regij

II.4. Vpliv na ljudi/živali/rastline/okolje

Vpliv na ljudi/živali/rastline/okolje je prav tako pomemben dejavnik, ki ga je treba upoštevati pri odločanju o pristopu k obveščanju. To je tesno povezano z ravno tveganja, a pove več o vrsti tveganja, zaznavanju različnih tveganj in o odzivih na različna tveganja. To je pomembno, ker mora biti npr. obveščanje o izrazitih tveganjih nujno in neposredno, v nasprotju z načinom obveščanja o tveganjih, povezanih s kroničnimi boleznimi pri ljudeh. Na primer: težko je vzbuditi interes za postopno povečevanje tveganja koronarne srčne bolezni, ki je povezana s prehrano in z življenjskih slogom, ker tveganje ni neposredno in ciljno občinstvo morda meni, da to njih ne zadeva.

Opredeljene so bile naslednje kategorije vrst tveganj.

- .. Akutno/neposredno tveganje za zdravje, ki je lahko smrtno nevarno (npr. zastrupitev s hrano)
- .. Smrtno nevarno brez neposrednega tveganja (npr. rakotvorno)
- .. Kronično/dolgotrajno tveganje za zdravje (npr. alergije, debelost)
- .. Neznano
- .. Ni obravnavano kot tveganje

Na kratko:

- .. Kako neposredno je tveganje v smislu njegovega vpliva na zdravje ljudi in živali ter okolje?
- .. Kako resno je tveganje v smislu njegovega vpliva na zdravje ljudi in živali ter okolje?
- .. Ali obstajajo razlike glede neposrednosti in resnosti tveganja, kot ga ocenijo znanstveniki, v primerjavi s tem, kako tveganje zazna javnost (laiki)?

Različni pristopi k tveganju

Strokovnjaki

- .. Zanesejo se na oceno tveganja
- .. Objektivni in splošni
- .. Analitični argumenti
- .. Postavijo tveganje ob koristi

Javnost

- .. Zanesse se bolj na zaznavanje tveganj
- .. Vpraša: »Kaj to pomeni zame?«
- .. Želi odgovore na svoje skrbi
- .. Postavi tveganje ob zbujanje strahu in ogorčenje

III. 5. Ravni izpostavljenosti nevarnosti/tveganju

Ta dejavnik je pomemben za odločanje o obveščanju in pogosto je težko razlikovati med nevarnostjo in tveganjem. Nevarnost ni nujno tudi tveganje, če mi nismo izpostavljeni ali če raven izpostavljenosti ni zadostna, da bi nevarnost postala pravo tveganje.

Pri izbiri je pomembno tudi naslednje: potrošniki se zaradi svojih preferenc ali kampanj za osveščanje lahko odločijo, da bodo sami določili raven svoje izpostavljenosti potencialni nevarnosti in s tem povezanim tveganjem (npr. učinek uživanja soli na krvni tlak). Med gospodarskim varčevanjem je pomembno tudi priznati, da je kupna moč morda vse pomembnejši dejavnik, ki vliva na izbiro potrošnikov. Če smo široko izpostavljeni, je lahko majhno tveganje pomembno, kar posledično poveča potrebo po obveščanju, zato da se lahko ljudje izognejo tveganju, če je to mogoče, in tako osebam, odgovornim za obvladovanje tveganj, omogočijo ukrepanje. Pri obveščanju je pomembno tudi upoštevanje časa, tj. trajanje izpostavljenosti določenemu viru oz. določenim virom.

- .. Ni izpostavljenosti
- .. Omejena izpostavljenost
- .. Široka izpostavljenost
- .. Izpostavljene so določene skupine
- .. Neznana izpostavljenost

Na kratko:

- .. Kakšna je raven izpostavljenosti potrošnikov nevarnosti?
- .. Ni izpostavljenosti; omejena; široka; neznana; različna za različne skupine ljudi?
- .. Kakšen je vpliv ali mogoči učinek dlje trajajoče izpostavljenosti na zdravje ljudi in živali in/ali okolje?

Na kratko:

- .. Ali se je mogoče izpostavljenosti populacije nevarnosti/ tveganju izogniti? Ali je izpostavljenost prostovoljna ali neprostovoljna?
- .. Ali je verjetno, da bodo določene skupine v populaciji izpostavljene na različne načine?
- .. Ali lahko posamezniki ukrepajo in se tako zaščitijo pred mogočo izpostavljenostjo (npr. zmanjšajo svoj vnos maščob iz prehrane)?
- .. Ali lahko javni organi ukrepajo, da se izognejo tveganju ali ga zmanjšajo?

III.6. Sposobnost obvladovanja tveganj

Ta dejavnik lahko znatno vpliva na odnos do tveganj in možnosti obvladovanja tveganj, vključno z individualno izbiro, kar je vse pomembno pri odločanju o primernem obveščanju. Naslednji dejavniki so bili opredeljeni kot bistveni pri odločanju:

Tveganje:

- .. posamezniki se mu lahko izognejo
- .. posamezniki se mu ne morejo izogniti
- .. obvladovanje tveganja, ki ga lahko obravnava ukrep
- .. obvladovanje tveganja, ki ga ukrep ne more obravnavati ali jasen pristop ni takoj očitena/na voljo
- .. ukrep za obvladovanje tveganja ni pomemben/ potreben (na primer zaznano tveganje, ki ni znanstveno dokazano)

III. 7. Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj

Številni drugi dejavniki lahko vplivajo na zaznavanje tveganj in jih je treba upoštevati pri načrtovanju pristopov k obveščanju. Pri tem so ključna skladna sporočila komunikatorjev.

Naslednje je bilo opredeljeno kot nekaj, kar pogosto povečuje občutljivost izziva obveščanja:

- .. Snov/izdelek/tehnologija/dokaz je:
 - .. nov/nepoznan
 - .. predmet razhajajočih se znanstvenih mnenj
 - .. predmet razhajajočih se političnih mnenj
 - .. predmet jasnih/razhajajočih se mnenj deležnikov
 - .. za javnost pomemben
 - .. za javnost nepomemben, čeprav je tveganje realno

Na kratko:

- .. Ali je tveganje novo?
- .. Ali so se podobni dogodki že zgodili?
- .. Ali se je o tem ali podobnem tveganju v preteklosti že obveščalo?
- .. Če se je, kakšno je zaznavanje tveganja zdaj?
- .. Ali obstajajo kampanje ali informacije v povezavi z javnim zdravjem glede zadevnega tveganja, o katerem se trenutno poroča?
- .. Ali obstajajo novice o tveganju (ali podobnih tveganjih), o katerem se trenutno poroča? Kako te novice zaznava javnost?
- .. Ali obstajajo različni znanstveni pogledi na tveganje?

III. 8. Zahtevane ravni obveščanja

Ocena dejavnikov, ki vplivajo na mogoče pristope k obveščanju, mora nuditi informacije o stopnji in vrsti obveščanja. Ravni obveščanja so bile preprosto opredeljene in tvorijo osnovni okvir, ki vsebuje različne pristope k obveščanju. Vrste obveščanja, ki najbolj ustrezajo tem različnim ravnam (in upoštevajo zgoraj opredeljene dejavnike), se obravnavajo v poglavju o orodjih in kanalih. Opredeljene so bile naslednje ravni obveščanja (spremljajoči primeri so le okvirni in se lahko razlikujejo, kar je odvisno od ciljnega občinstva):

- .. majhen vpliv na javno zdravje/majhno zanimanje javnosti (npr. aditivi, uporabljeni v živalski krmi);
- .. majhen vpliv na javno zdravje/veliko zanimanje javnosti (npr. snovi, kot so GSO ali barvila za živila, odobrena za trg šele po ocenjevanju tveganja);
- .. srednji vpliv na javno zdravje/srednje veliko zanimanje javnosti (npr. uživanje soli);
- .. velik vpliv na javno zdravje/majhno zanimanje javnosti (npr. hrana, okužena s *salmonelo* ali *kampilobaktrom*);
- .. velik vpliv na javno zdravje/veliko zanimanje javnosti (npr. izbruh *E.coli* 0104:H4 v Nemčiji in Franciji leta 2011).

To je preprosta razvrstitev, ki pa obširno opredeljuje različne pristope v večini primerov. Ob majhnem vplivu ali zanimanju še vedno velja osnovna obveznost preglednosti in odprtosti, na primer z objavo ocene tveganja.

Če bo vpliv ali zanimanje verjetno veliko, se bo treba lotiti obsežnih proaktivnih pobud za obveščanje. Za vmesne stopnje bo primerna usmerjena proaktivna dejavnost.

Najustreznejša uporaba virov je še posebej pomembna za organizacije, ki prejemajo javna sredstva. Zato so lahko kategorije »majhen vpliv/ veliko zanimanje« in »velik vpliv/majhno zanimanje« problematična področja, saj se nesorazmerne vsote vlagajo v odzive na znanstveno nedokazane priljubljene teme medijev, namesto v pobude za ozaveščanje o resničnih težavah javnega zdravja.

Ne glede na raven vpliva na javno zdravje in zanimanje tretjih oseb je pomembno, da komunikator pozna znanstvena dejstva. Potreben je kontekst. Prav tako mora biti komunikatorju omogočeno odzivanje na laična vprašanja na način, ki je sorazmeren z ravno tveganja, npr. »Da, to je mogoče, a ni verjetno, ker ...«

Na kratko:

- .. Kakšen vpliv bo tveganje verjetno imelo na občinstvo, ki ga želite obvestiti?
- .. Kakšno bo verjetno zanimanje občinstva za to tveganje?
- .. Ali je vpliv tveganja sorazmeren z ravno zanimanja ciljnega občinstva?
- .. Ali bodo občinstvo verjetno zanimali vzroki za tveganje in/ali bo prevzelo aktivno vlogo v obvladovanju tveganja (npr. tveganja, povezana s prehrano)?
- .. Ali bo občinstvo želelo samo ukrepati, da bi se izognili izpostavljenosti tveganju?

IV.

Orodja in kanali

Orodje, ki ga izberemo, in kanali, ki jih uporabimo, morajo biti pravi za zadevno nalogo. Cilji obveščanja morajo biti jasni in občinstvo znano. S tem razumevanjem se lahko oblikujejo ustrezna krovna sporočila. Prav tako se lahko določijo prava orodja in izberejo kanali izmed številnih možnosti. Sporočilo za javnost ne deluje za vsako zadevo ali vsako občinstvo.

To poglavje ne predpisuje, ampak ilustrira oz. nudi pregled mogočih uporab različnih orodij. Pri oblikovanju sporočil ter razmisleku o ustreznih orodjih in kanalih je treba vedno upoštevati razlike med državami.

1

Odnosi z mediji

Obstaja veliko različnih vrst medijev. Cilj komunikatorjev tveganj bi moral biti izmeriti zanimanje in poslati sporočilo za javnost le tistim, ki se še posebej zanimajo za določeno področje. Ne glede na kakovost odnosa pa odnosi z mediji ne bodo uspešni ločeno, ampak jih mora spremljati dobra spletna stran z dostopom do kakovostnih osnovnih informacij.

DOBRI ZA

- “ Nujna obvestila o javnem zdravju, predvsem o izrazitem tveganju za zdravje (sporočila za javnost, informacija za javnost, televizijske in radijske novice, intervjuji itn.).
- “ Zadeve, ki zanimajo javnost in so odmevne v javnosti (sporočila za javnost, intervjuji, prispevki, mediji, pomembni za zadevo).
- “ **Opozorilo** – V odnose je treba vložiti potrebne vire v »času miru«, s čimer se zagotovi učinkovitost proaktivnega dela.

VČASIH DOBRI ZA

- “ Druge vrste in ravni tveganj, vključno s spremembami ravni tveganja. Pazite na možnost, da se mediji osredotočijo na raka in druge dejavnike strahu, čeprav je tveganje minimalno. Medije uporabljajte proaktivno ob resničnih novicah, predvsem v teh scenarijih.

NEPRIMERNI ZA

- “ Majhno tveganje, ukrepi ali nasveti niso potrebni; majhno zanimanje – nič novic!
- “ Zgodbe o institucijah in procesih, ki zanimajo druge deležnike, ne medijev (razen v določenih primerih za specializirane medije).

2

Spletne strani

DOBRE ZA

- “ Obveščanje širšega občinstva, pri katerem povratne informacije niso prednostna naloga – nepogrešljiv del komunikacijskega spleta.
- “ Ustrezne za vse ravni tveganja; zagotovijo prost dostop do različnih vrst informacij za vse zainteresirane strani (npr. od pogosto zastavljenih vprašanj do znanstvenih mnenj).
- “ Posebej uporabne za objavlanje vsebin, občutljivih na čas, ki jih je morda treba redno urejati/posodabljati.

- “ Omogočajo preprosto dodajanje dopolnilnih informacij.
- “ Omogočajo povezave do drugih pomembnih akterjev.
- “ Postavljajo informacije v pravi kontekst.
- “ Daljši doseg prek digitalnih virov.
- “ Objavljanje elektronskih dokumentov, kot so .PDF, Word itn. (če so opremljeni s pojasnjevalnimi spletnimi besedili).

NEPRIMERNE ZA

- “ Interakcijo z občinstvom in prejemanje povratnih informacij, razen če jih spremljajo posebne aplikacije, ki uporabnikom omogočajo dajanje povratnih informacij na zelo specifična vprašanja (npr. spletna javna posvetovanja).

3

Tiskane publikacije

DOBRE ZA

- “ Doseganje določenih vrst ciljnega občinstva s posebej oblikovanimi sporočili (glasila, periodične publikacije, letaki) prek vodenih poštних seznamov, distribucije na konferencah itn.
- “ Pomembne ključne dokumente, ki odražajo finančne vire, povezane s tiskom, produkcijo in z distribucijo (strategije, letna poročila, povzetek znanstvenih podatkov).
- “ Vsebino, ki ni vezana na čas in ne zahteva znatnih sprememb.
- “ Uporabne v državah/za skupine deležnikov, ki imajo omejen dostop do interneta.

VČASIH DOBRE ZA

- “ Posebne priloge, ki bralce opozarjajo na spletno vsebino.

NEPRIMERNE ZA

- “ Nujna obvestila o velikem tveganju za javno zdravje zaradi časa, potrebnega za tiskanje in produkcijo.

4

Digitalne publikacije

DOBRE ZA

- “ Doseganje določenih vrst ciljnega občinstva s posebej oblikovanimi sporočili (glasila, periodične publikacije, letaki) prek vodenih poštних seznamov, distribucije na konferencah itn.
- “ Vsebino, ki je vezana na čas, ker so stroški posodobitev nižji kot stroški tiskanih publikacij.

VČASIH DOBRE ZA

- “ Pritegnitev pozornosti z uporabo vpadljive razporeditve, da poveča število bralcev, ki preberejo pomembna sporočila.

NEPRIMERNE ZA

- “ Pomembne ključne dokumente, ki upoštevajo finančne vire, povezane s tiskom, produkcijo in z distribucijo (strategije, letna poročila, povzetek znanstvenih podatkov).

5

Sestanki in delavnice

DOBRI ZA

- “ Interakcijo s ključnimi vrstami ciljnega občinstva o občutljivih zadevah, pri katerih so potrebne razprava in odločitve na podlagi informacij.

VČASIH DOBRI ZA

- “ Izmenjavo informacij/razlage, zakaj so bile sprejete določene odločitve.

NEPRIMERNI ZA

- “ Doseganje velikega števila ljudi na širšem zemljepisnem območju, čeprav se to lahko premaga prek spletnega oddajanja, ki pa zahteva finančna sredstva.
- “ Kratkoročna obvestila zaradi logističnih/ organizacijskih omejitev.

6

Javna posvetovanja

DOBRA ZA

- “ Sprejemanje različnih vidikov o potencialno kontroverznih ali zapletenih zadevah, pri katerih bodo povratne informacije obravnavane in uporabljene pri oblikovanju končnega rezultata.
- “ Preizkušanje sporočil pri različnih vrstah občinstva.

VČASIH DOBRA ZA

- “ Omogočanje dialoga med različnimi deležniki.

NEPRIMERNA ZA

- “ Zahtevanje povratnih informacij brez namena vključiti jih v končni rezultat.

7

Omrežja partnerjev/deležnikov

DOBRA ZA

- “ Prisluhniti različnim vidikom.
- “ Boljše razumevanje okolja, v katerem organizacija deluje.
- “ Gradnjo odnosa in sodelovanje v dialogu s ključnimi organizacijami, ki se zanimajo za evropsko verigo oskrbe z varno hrano.
- “ Pridobivanje prispevkov, ki pripomorejo k oblikovanju usmeritev/prednostnih nalog/programa dela organizacije.

VČASIH DOBRA ZA

- “ Obveščanje deležnikov o trenutnih dejavnostih.
- “ Širjenje ključnih sporočil prek komunikacijskih orodij in kanalov deležnikov.

NEPRIMERNA ZA

- “ Interakcijo, ko vidiki/prispevki ne bodo obravnavani pri končnem rezultatu.

8

Družbeno mreženje (Facebook, LinkedIn itn.)

DOBRO ZA

- .. Hitro obveščanje in interakcijo z zainteresiranimi stranmi.
- .. Preprosta, kratka sporočila, ki morajo doseči širok spekter potrošnikov.
- .. Je lahko zelo učinkovito, ko se razprave spletne skupnosti uporabijo kot katalizator za spremembe v vedenju.
- .. Lahko nudi podporo pri doseganju novih vrst občinstva.

VČASIH DOBRO ZA

- .. Neformalno interakcijo s potrošniki.

NEPRIMERNO ZA

- .. Podvajanje spletnih vsebin organizacije.
- .. Občutljive teme, če ni mogoče najti virov, ki bi vodili razprave in obvladovali potrebe skupnosti.

9

Twitter

DOBER ZA

- .. Pošiljanje hitrih opozoril, povezanih s temo (največ 140 znakov) zainteresiranim naročnikom.
- .. Usmerjanje naročnikov na spletno vsebino, ki vsebuje več informacij in več konteksta.
- .. Omogočanje čim natančnejšega širjenja izvirnega sporočila glede na preprostost funkcije posredovanja.

VČASIH DOBER ZA

- .. Obveščanje naročnikov o zadnjih novicah, posodobitvah, publikacijah itn.
- .. Omejeno interakcijo z zainteresiranimi stranmi.
- .. Preizkušanje konceptov z zvestimi sledilci.

NEPRIMEREN ZA

- .. Pridobivanje poglobljenih povratnih informacij. Znaki so omejeni in spletni forumi se ne osredotočajo na dialog.
- .. Podvajanje spletnih vsebin organizacije.

10

Pisanje blogov

DOBRO ZA

- Obveščanje in interakcijo z zainteresiranimi stranmi o vseh vrstah tveganj.
- Izmenjavo premišljenih mnenj, ki pokažejo človeško plat organizacije.
- Pošiljanje sporočil, ki ostajajo relevantna (arhiv je dostopen v primerjavi s stranjo z mikroblogi).
- Grajenje skupnosti ljudi, ki jih povezuje določena tema.

VČASIH DOBRO ZA

- Hitro razširjanje novic.

NEPRIMERNO ZA

- Enosmerno komunikacijo – komunikatorji morajo biti pripravljeni in imeti vire, ki bodo sodelovali, razlagali in odgovarjali na porajajoča se vprašanja.
- Podvajanje spletnih vsebin organizacije.

Učenje iz izkušenj

V tem poglavju komunikatorji iz EFSA in predstavniki držav članic iz Mreže komunikacijskih strokovnjakov (CEN) delijo svoje izkušnje in pridobljeno znanje s ponazarjanjem, kako so bili različni orodja in kanali učinkovito uporabljeni za različne namene. Zgodovine primerov nudijo vpogled v način, kako so ključne organizacije upravljale komunikacijski vidik pomembnih zadev, ki so v zadnjih letih vplivale na evropsko verigo oskrbe s hrano. Te smernice so živ dokument. Študije primerov bodo redno posodobljene, da bodo odražale dogajanje in zajemale najboljše prakse na tem področju.

Jasna obzorja pred nami

To poglavje nudi vpogled v proaktivne pristope k obveščanju, ki predvidevajo potrebe in zahteve ciljnega občinstva, z namenom čim prej zadovoljiti potrebe po informacijah in obveščanju.

Akrilamid v hrani

Evropska agencija za varnost hrane (EFSA),
2015

Osnovne informacije

Akrilamid je kemijska spojina, ki se naravno tvori med kuhanjem običajnih škrobnih živil pri visokih temperaturah (cvrtje, praženje, pečenje in industrijska predelava pri temperaturah višjih od 120 °C in nizki vlažnosti). Akrilamid vsebujejo mnoga živila na osnovi krompirja in žit: čips in prigrizki iz krompirja, pomfri, kroketi, pražen krompir, kruh, biskvit, torte, testo, krekerji, prepečenec in hrustljavi kruhki. Prisoten je tudi v praženi kavi in številnih kavnih nadomestkih.

Akrilamid se večinoma tvori iz sladkorjev in aminokislin (še posebej iz aminokislina, imenovane asparagin). Je naravno prisoten v številnih živilih. Kemijska reakcija, ki povzroči tvorbo akrilamida, se imenuje Maillardova reakcija; ta povzroča tudi »porjavitev« hrane in vpliva na njen okus. Raziskave so pokazale, da daljša izpostavljenost akrilamidu in glicidamidu – enemu od presnovkov akrilamida – povzroča raka pri živalih.

Pristojni organi se od leta 2002 zavedajo prisotnosti akrilamida v hrani in od tedaj spremljajo izpostavljenost potrošnikov. Agencijo EFSA so prosili, naj preuči nova znanstvena spoznanja o potencialni rakotvornosti akrilamida. Maja 2015 je agencija končala s prvo celovito oceno tveganja.

Dejavniki, ki jih je treba upoštevati	Zaključki	Komentarji
Raven tveganja	“ Potencialno visoka	<i>Prisotnost akrilamida v tako velikem številu živil, ki se uživajo zelo pogosto, pomeni, da so tveganja za zdravje ljudi zelo razširjena.</i>
Narava nevarnosti (npr. snov)	“ Procesno onesnaževalo akrilamid in zlasti njegov presnovek glicidamid sta pri živalih genotoksična in rakotvorna. Možni so škodljivi vplivi na živčni sistem, pred- in poporodni razvoj ter sposobnost razmnoževanja pri moških.	<i>Pomembni podatki, ki so bili pridobljeni s preizkusi na živalih, potrjujejo toksičnost akrilamida in glicidamida pri živalih, dokazi, pridobljeni s študijami na ljudeh, pa so nezadostni. Preizkus učinkov pri ljudeh je težaven, glede na to, da sta snovi prisotni v tako velikem številu živil.</i>
Kdo/kaj je prizadet/-o?	“ Prizadene lahko ljudi vseh starosti, toda otroci so najdovzetenjši.	<i>Pri otrocih je tveganje največje zaradi majhne telesne mase.</i>
Vpliv na ljudi/živali	“ Dolgoročni učinki – ker vsa škrobna živila, ki se kuhajo pri visokih temperaturah, vsebujejo akrilamid, je izpostavljenost pogosta. Kljub temu da raven toksičnosti ni zelo visoka, prevladujoča prisotnost akrilamida poveča možnost obolenja za rakom.	<i>Zaenkrat so dokazi, ki so bili pridobljeni s preizkusi na ljudeh, nezadostni, kar pomeni, da je rakotvorni učinek dokazan le pri živalih, ne pa tudi pri ljudeh (vendar je, glede na rezultate preizkusov na živalih, tudi to zelo verjetno).</i>
Izpostavljenost nevarnosti	“ Mejne vrednosti izpostavljenosti akrilamidu, pri katerih lahko nastopijo rakotvorni učinki, segajo od 425 pri povprečnem uživanju pri odraslem človeku vse do 50 pri malčkih, ki zaužijejo velike količine te snovi. Te mejne vrednosti predstavljajo tveganje za javno zdravje. “ Mejne vrednosti izpostavljenosti, pri katerih nastopijo nevrološki učinki, segajo od 1075 pri povprečnem uživanju pri odraslem človeku do 126 pri malčkih, ki zaužijejo velike količine te snovi, kar pomeni, da ne predstavljajo tveganja za javno zdravje.	<i>Mejna vrednost izpostavljenosti genotoksičnim in rakotvornim snovem, ki znaša 10.000 ali več, pomeni majhno tveganje za javno zdravje. Mejna vrednost izpostavljenosti negenotoksičnim snovem, ki znaša 100 ali več, običajno ne predstavlja tveganja za javno zdravje.</i>
Sposobnost obvladovanja tveganj	“ Izbira sestavin, načini shranjevanja in temperatura kuhanja vplivajo na količino akrilamida v hrani.	<i>Popolnoma izločiti akrilamid iz prehrane je praktično nemogoče. Toda nadzor in/ali kampanje obveščanja o industrijski pridelavi hrane, restavracijah, gostinstvu in kuhanju doma lahko pripomorejo k zmanjšanju vsebnosti akrilamida v hrani.</i>
Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj	“ Maillardova reakcija povzroča porjavitev hrane in vpliva na njen okus, kar izboljša izkušnjo ob uživanju hrane pri mnogih potrošnikih. Potrošniki morda raje sprejmejo dolgoročno tveganje, kot da bi spremenili kuharske/prehranske navade, saj bi to negativno vplivalo na njihovo izkušnjo ob uživanju hrane.	<i>V Evropi so mnogi nosilci živilske dejavnosti sprejeli prostovoljni kodeks ravnanja, s katerim želijo zmanjšati vsebnost akrilamida v živilih. Manjši gospodarski subjekti, kot so restavracije in ostali subjekti, ki opravljajo gostinske dejavnosti, prav tako igrajo vlogo pri zmanjšanju vsebnosti akrilamida v živilih.</i>
Zahtevana raven obveščanja	“ Za povečanje splošne ozaveščenosti je bilo potrebno večplastno obveščanje, ki je nagovarjalo odgovorne za obvladovanje tveganj na državni ravni in ravni EU, nosilce živilske dejavnosti, organizacije potrošnikov in same potrošnike.	<i>Potencialna tveganja za javno zdravje, ki jih predstavlja vsebnost akrilamida v hrani, so bila poznana že pred objavo znanstvenega mnenja agencije EFSA; vendar pa so bile tokrat v ocenjevanje tveganja prvič vključene vse države EU, prav tako pa so bila upoštevana številna nova znanstvena spoznanja.</i>

Razprava

Obveščanje agencije EFSA je imelo dva glavna cilja: ponuditi osebam, odgovornim za obvladovanje tveganj, trdno znanstveno podlago pri prihodnjih ukrepih za zmanjšanje vsebnosti akrilamida, če bo to potrebno, in okrepiti ozaveščenost vseh deležnikov, vključno s splošno javnostjo. Ker kuhanje v domačem gospodinjstvu in prehranske navade potrošnikov neposredno vplivajo na izpostavljenost akrilamidu, je EFSA v sodelovanju s komunikacijskimi strokovnjaki držav članic EU razvila skupno orodje (shematičen prikaz) za uporabo s strani agencije EFSA in njenih nacionalnih partnerjev. Shematičen prikaz vsebuje znanstvene podatke o prisotnosti akrilamida v živilih, poleg tega pa ponuja pregled izbranih prehranskih in kuharskih nasvetov, ki so jih pripravili odgovorni državni organi, za zmanjšanje prisotnosti akrilamida v prehrani.

Zaključki o ravni obveščanja ter o primernem obveščanju, orodjih in kanalih

EFSA in številni pristojni organi v državah članicah EU/EGP ponujajo podatke o potencialnih tveganjih za zdravje zaradi prisotnosti akrilamida v hrani. Znanstveno mnenje agencije EFSA iz leta 2015, ki ga je zahtevala Evropska komisija, upošteva nova znanstvena dognanja, zaradi česar je bilo ocenjeno, da je treba pripraviti kampanjo obveščanja. Pristop k obveščanju agencije EFSA je bil večplasten in se je pričel, še preden je bilo to mnenje sprejeto.

Eno leto pred sprejetjem mnenja je agencija EFSA izdala

sporočilo za javnost in organizirala javno posvetovanje o osnutku znanstvenega mnenja, ki je vsebovalo začasne ugotovitve. Posvetovanje je omogočilo agenciji EFSA, da je pridobila mnenja deležnikov – še posebej s področja posameznih prizadetih živilskih sektorjev in organizacij potrošnikov. Povabljeni so bili na javno srečanje v Bruselj, kjer so razpravljali o sodelovanju z znanstvenimi strokovnjaki agencije EFSA. Povratne informacije so agenciji EFSA omogočile izpopolniti vidike mnenja in vzpostaviti razumevanje z deležniki in osebami, odgovornimi za obvladovanje tveganj.

Za objavo mnenja je agencija EFSA izdala sporočilo za javnost in pogosto zastavljena vprašanja za medije. Poleg tega pa še povzetek na štirih straneh v preprostem jeziku, ki razlaga ključne elemente ocenjevanja tveganj s strani EU in odgovornih za obvladovanje tveganj na nacionalni ravni ter nosilcev političnih odločitev. Shematičen prikaz, ki je bil razvit v sodelovanju s komunikacijskimi partnerji, je bil namenjen za splošno javnost in močno promoviran na Twitterju in ostalih platformah. Nekateri pristojni državni organi so uporabili to orodje v svojih lastnih državnih kampanjah, s ciljem povečati osveščanje.

V splošnem je obsežno in še vedno aktivno poročanje od junija 2015 na ravni EU in številnih evropskih držav prispevalo k povečanju osveščenosti o tej zadevi.

Zaključki in učenje o obveščanju

Sporočilo za javnost, ki je bilo objavljeno v letih 2014 in

2015, je bilo deležno zelo velikega zanimanja. Sledenje poročanju medijev je pokazalo, da se v različnih državah zanimajo za različne vidike znanstvenega mnenja. V nekaterih državah je bilo na primer povečano zanimanje za toast in čips, v drugih pa za kavo in ocvrt krompirček.

Analiza prometa spletne strani agencije EFSA je pokazala veliko zanimanje, saj je večina obiskovalcev prebrala celoten članek in tudi poiskala dodatne informacije. Zanesljivi viri prometa – glasilo z glavnimi novicami agencije EFSA in Google – še naprej igrajo pomembno vlogo in poudarjajo pomen indeksiranja in optimizacije iskalnika.

Za agencijo EFSA je najbolj zanimivo to, da so bila sporočila na temo akrilamida v živilih bolj proaktivno promovirana kot ostale vsebine agencije. To je privedlo do pomembnih rezultatov: Twitter kot tudi ostala družbena omrežja, kot sta LinkedIn in Facebook, so postala pomembne platforme za širjenja vsebin agencije EFSA. Strukturiran načrt za družbena omrežja je izboljšal prepoznavnost vsebin agencije EFSA. Količina prometa iz družbenih omrežij na spletno stran EFSA za zadevno vsebino je bila dvakrat večja od povprečja. Shematični prikaz in videoposnetek agencije EFSA o procesnih onesnaževalih v živilih sta povečala prepoznavnost vsebine spletne strani in objav na družbenih omrežjih. Predstavljali so tudi uporabne vire za pristojne državne organe, medije, organizacije potrošnikov in vplivneže na Twitterju.

Varnost uživanja kofeina

Evropska agencija za varnost hrane (EFSA), 2014

Osnovne informacije

Kofein je naravno prisotna kemijska spojina, ki jo najdemo v hrani in pijači, kot so kava, kakavova zrna in listi čaja. Kofein je prav tako dodan številnim živilom, kot so peciva, sladoled, sladkarije in kola pijače, najdemo pa ga tudi v tako imenovanih energijskih pijačah, skupaj z ostalimi sestavinami, kot sta taurin in d-glukuronolakton. V kombinaciji s p-sinefrinom pa je prisoten tudi v mnogih prehranskih dopolnilih za izgubo telesne mase in povečanje športnih zmogljivosti. Vnos kofeina pri ljudeh stimulira osrednji živčni sistem, v zmernih količinah pa povečuje budnost in zmanjšuje zaspanost.

Nekatere države članice EU so izrazile zaskrbljenost glede varnosti uživanja kofeina pri splošni populaciji in posameznih skupinah, kot so odrasli, ki so fizično aktivni, in posamezniki, ki uživajo kofein v kombinaciji z alkoholom ali snovmi, ki jih najdemo v energijskih pijačah. Do sedaj so bile na ravni EU podane le ocene o uživanju kofeina v energijskih pijačah, ocena varnosti skupnega vnosa kofeina iz vseh virov ter sprejemljive vrednosti vnosa pa še niso bile podane. Evropska komisija je prosila agencijo EFSA, da jim pomaga zapolniti to vrzel.

Dejavniki, ki jih je treba upoštevati	Zaključki	Komentarji
Raven tveganja	“ Nizka/srednja	<i>Nizka na ravni posameznika. Srednja/visoka na ravni prebivalstva za nekatere ogrožene skupine.</i>
Narava nevarnosti (npr. snov)	“ Sestavina, ki jo lahko najdemo v velikem številu pogosto zaužitih živil.	
Kdo je prizadet?	“ Vse skupine prebivalstva.	
Učinki pri ljudeh	“ Kratkoročni škodljivi učinki pri odraslih in otrocih lahko vključujejo zaplete, ki so povezani z osrednjim živčnim sistemom, kot so motnje spanca, tesnoba in vedenjske spremembe. Dolgoročne učinke prekomernega uživanja kofeina povezujemo s kardiovaskularnimi težavami in pri nosečnicah z oviranim razvojem zarodka.	
Izpostavljenost nevarnosti	“ Povprečen dnevni vnos se med državami članicami razlikuje, delno zaradi različnih kulturnih navad. Rezultati večine anket iz zbirke podatkov agencije EFSA o uživanju hrane kažejo, da je kava glavni vir kofeina pri odraslih in predstavlja 40–94 % celotnega vnosa kofeina. Na Irskem in v Veliki Britaniji je glavni vir kofeina čaj, ki predstavlja 59 % celotnega vnosa kofeina na Irskem in 57 % v Veliki Britaniji. Dodaten razlog za razlike v ravni vnosa – razen kulturnih navad – so različne koncentracije kofeina v nekaterih živilih.	
Sposobnost obvladovanja tveganj	“ Agencija EFSA je pripravila priporočila za varne ravni vnosa za različne skupine prebivalstva. Prišli so do zaključka, da dnevni vnos do 400 mg kofeina ne predstavlja tveganja za zdrave odrasle osebe splošne populacije, razen za nosečnice.	<i>Priporočeni dnevni vnos za nosečnice je 200 mg dnevno. Priporočila za odrasle lahko uporabimo tudi pri otrocih na osnovi kg/telesne mase.</i>
Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj	“ Mnogi povezujejo vnos kofeina izključno s kavo in se ne zavedajo deleža, ki ga k celotnemu vnosu na primer prispevata čokolada in čaj.	<i>Pomanjkanje dokazov o učinkih »energijskih pijač«, ki vsebujejo kofein, in skupnih učinkih uživanja kofeina in telesne aktivnosti.</i>
Zahtevana raven obveščanja	“ Gradiva za obveščanje so namenjena različnim segmentom prebivalstva, od zainteresiranih/zaskrbljenih potrošnikov do odgovornih za obvladovanje tveganja na državni ravni in ravni EU.	<i>Varnost uživanja kofeina predstavlja odmevno vprašanje glede javnega zdravja. Vsakršna znanstvena študija/ocena zanesljivo pritegne veliko medijske pozornosti.</i>

Razprava

Znanstveno mnenje agencije EFSA je preučilo možne škodljive učinke vnosa kofeina iz različnih virov na zdravje, vključno s prehranskimi dopolnili: pri splošni zdravi populaciji in podskupinah, kot so otroci, najstniki, odrasli, starejše osebe, nosečnice in doječe matere, ter pri fizično aktivnih ljudeh; v kombinaciji z drugimi snovmi, ki jih najdemo v »energijskih pijačah« (d-glukuronolakton in taurin), alkoholom ali p-sinefrinom.

Raziskava ni upoštevala možnih škodljivih učinkov kofeina pri skupinah prebivalstva z boleznimi ali bolezenskimi stanji; pri ljudeh, ki uživajo kofein v kombinaciji s količinami alkohola, ki že same po

sebi predstavljajo tveganje za zdravje (npr. med nosečnostjo, popivanje).

To pomeni, da je agencija EFSA lahko posredovala jasna sporočila glede številnih pomembnih vprašanj, ki so povezana z javnim zdravjem, vendar pa na določene pomembne pomisleke glede javnega zdravja ni uspela odgovoriti. V medijih lahko, na primer, zasledimo veliko špekulacij o učinkih vnosa kofeina (v energijskih pijačah) v kombinaciji z alkoholom, toda obstaja le malo dokazov, na katerih bi lahko temeljila znanstvena ocena.

Zaključki o ravni obveščanja ter o primernem obveščanju, orodjih in kanalih

To je bil primer situacije, kjer morajo biti komunikatorji sposobni posredovati jasna sporočila in se obenem spoprijeti s pričakovanji in biti odkriti glede določenih negotovosti. Z večplastnim pristopom od medijskih novic do priprave povzetka v preprostem jeziku in pogosto zastavljenih vprašanj so bili nagovorjeni vsi segmenti ciljnega občinstva. Glavna sporočila, ki se navezujejo na vprašanje »kaj je varno?«, so bila vedno prisotna na vseh kanalih in pri vseh orodjih, podprta pa so bila z vsebinsko prilagojenim gradivom o prehranskih virih kofeina in s podatki o količini vnosa kofeina za posamezno državo in posamezne skupine prebivalstva.

REZULTATI IN PRIDOBLENO ZNANJE

Evropska komisija bo pridobljena spoznanja posredovala in upoštevala pri sprejemanju odločitev na področju oglaševanja določenih izdelkov, ki vsebujejo kofein.

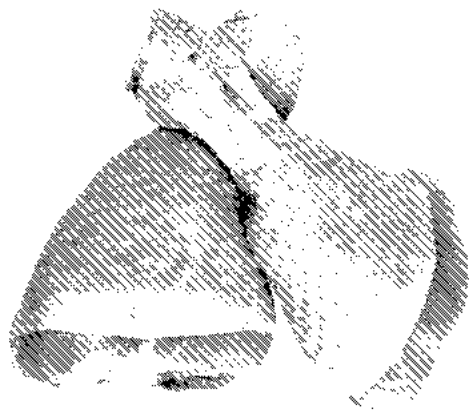
Znanstveno mnenje agencije EFSA je bilo deležno velike medijske pozornosti, pri čemer je večina prispevkov obveščanje uporabilo kot referenčno točko s citati iz vsebinsko prilagojenega gradiva.

Pri ocenjevanju tveganja je bila poudarjena pomembnost pridobitve informacij s strani deležnikov v zgodnji fazi razvoja dokumenta. Agencija EFSA je opravila obsežna posvetovanja z državami članicami, skupinami potrošnikov, industrijo in drugimi.

Ob primerni uporabi je povzetek v preprostem jeziku lahko dragoceno orodje, ki naslavlja »osnovna« vprašanja, ki so pomembna za javnost in medije. Zastrašujoče tehnično poročilo tako postane bolj dostopno in vključujoče.

Obveščanje o zoonozah, ki se prenašajo s hrano

Evropska agencija za varnost hrane (EFSA), 2011-2012

Osnovne informacije

Zoonoze so okužbe ali bolezni, ki se lahko prenašajo neposredno ali posredno med živalmi in ljudmi. Zoonoze, ki se prenašajo s hrano, povzročajo uživanje hrane ali vode, onesnažene s patogenimi mikroorganizmi, kot so: bakterije, bakterijski toksini in zajedavci. Resnost teh bolezni pri ljudeh sega od blagih simptomov do smrtno nevarnih stanj. Tveganja onesnaženja so prisotna »od kmetije do mize« in zahtevajo preprečevanje in nadzor skozi vso prehransko verigo.

Zoonoze, ki se prenašajo s hrano, so znatna in razširjena nevarnost za javno zdravje. Vsako leto je v EU potrjenih več kot 320.000 primerov pri ljudeh, prava številka pa je verjetno še veliko večja. Usklajen pristop vseh akterjev v EU k zoonozam je pomagal zmanjšati primere okužbe s salmonelo pri ljudeh v EU za skoraj polovico v petih letih (2004–2009). EFSA pomaga zaščititi potrošnike pred nevarnostmi za javno zdravje, tako da nudi neodvisno znanstveno podporo in nasvete o vidikih teh bolezni, ki so povezani z zdravjem ljudi in varnostjo hrane, ter spremlja stanje v EU.

Zoonoze so bile izbrane kot eno izmed področij obveščanja EFSA. Dolgoročni načrt obveščanja je opredelil ključna področja (salmonela in odpornost na mikrobo), notranje in zunanje mejnike ter ustrezne kanale obveščanja.

Izvedene aktivnosti, ki so temeljile na načrtu, so vključevale izčrpne pakete informacij o zoonozah, preglednice za distribucijo deležnikom, medijske dejavnosti in kratke razlagalne videoposnetke.

Dejavniki, ki jih je treba upoštevati	Zaključki	Komentarji
Raven tveganja	“ Visoka stopnja tveganja za ljudi je odvisna od tipa zoonoze in skupine prebivalstva.	<i>Vsako leto zabeležimo več kot 190.000 primerov kampilobakterioze in več kot 100.000 primerov salmoneloze pri ljudeh, vendar je dejansko število primerov predvidoma še veliko večje. Nekateri patogeni, čeprav jih zabeležimo manj pogosto, lahko predstavljajo resno tveganje za zdravje ranljivejših skupin (npr. bakterija Listeria povzroča višjo stopnjo smrtnosti pri starejših skupinah prebivalstva).</i>
Zahtevana raven obveščanja	“ Velik vpliv na javno zdravje/majhno zanimanje javnosti. Z izjemo kriznih situacij (kot je bila kriza zaradi bakterije <i>E. coli</i> v Evropi leta 2011) potrošniki v splošnem niso preveč zaskrbljeni glede hrane, okužene z bakterijami, prav tako je zanimanje deležnikov relativno majhno.	
Vpliv na ljudi/živali	“ Pri ljudeh lahko pride do okužbe z uživanjem kontaminiranih živil.	<i>Varno ravnanje s surovim mesom in ostalimi surovimi sestavinami, dolgo kuhanje in dobra kuhinjska higiena lahko izničijo oziroma zmanjšajo tveganje, ki ga predstavljajo ti mikroorganizmi.</i>
Izpostavljenost nevarnosti	“ Relativno razširjena izpostavljenost z uživanjem različnih živil	<i>S patogenimi mikroorganizmi so lahko okužena različna živila, kot so jajca, surovo meso in zelenjava.</i>
Sposobnost obvladovanja tveganj	“ Za nadzorovanje tveganj in spremljanje napredka je potreben celostni pristop oseb, odgovornih za obvladovanje tveganj in ocenjevalcev tveganj.	<i>Za nadzorovanje tveganja je treba zmanjšati prisotnost patogenih bakterij v živalih za proizvodnjo živil in pridobljenih izdelkih ter izobraziti potrošnike glede varnega ravnanja s hrano.</i>
Narava nevarnosti (npr. snov)	“ Patogene bakterije, bakterijski toksini, paraziti	<i>Veliko mikroorganizmov pogosto najdemo v črevesju zdravih živali, namenjenih za proizvodnjo hrane.</i>
Kdo je prizadet?	“ Potrošniki v EU, živali	
Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj	“ Vpliv zoonoz v EU ni dovolj dobro poznan in potrošniki so bolj zaskrbljeni glede kemičnih kot bioloških nevarnosti.	<i>Z izjemo večjih izbruhov bolezni, ki se prenašajo s hrano, zoonoze in ukrepi EU za boj proti njim pritegnejo manj medijske pozornosti kot številna druga vprašanja glede varnosti hrane.</i>

Razprava

Doseganje celovitega pristopa k obveščanju o zoonozah je zahtevalo temeljito dolgoročno načrtovanje. Zahtevano je bilo proaktivno delo za pripravo informativnega materiala, ki je primeren za vse vrste občinstva. Medijske dejavnosti so bile osredotočene na ključne znanstvene rezultate iz leta 2011, ki so temeljili na mejnikih, opredeljenih v fazi načrtovanja.

Zaključki o ravni obveščanja

Tveganje zoonoz, ki se prenašajo s hrano, predstavlja znatno nevarnost za javno zdravje, vendar je javno zanimanje precej majhno v primerjavi z drugimi zadevami. Skupno gospodarsko breme zoonoz v EU je precejšnje (npr. kar 3 milijarde EUR letno za okužbe s salmonelo pri ljudeh). Iz teh razlogov so bile medijske dejavnosti, ki so bile namenjene za uporabo v posebnih specializiranih medijih, opremljene z obveščevalnim gradivom, ki je nagovarjal splošno javnost.

Zaključki o primernem obveščanju, orodjih in kanalih

Potrebna je bila uporaba številnih različnih komunikacijskih orodij in kanalov. Dejavnosti spletnega obveščanja, vključno z videoposnetki in preglednicami, so bile izbrane kot orodja, primerna za zagotavljanje splošnih informacij vsem vrstam občinstva. Medijske dejavnosti so se uporabile za določene zadeve in so bile usmerjene predvsem k posebnim vrstam občinstva.

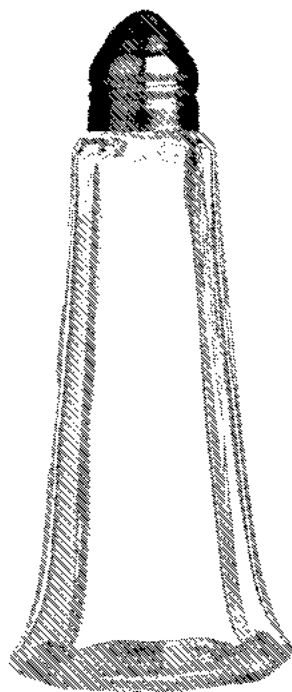
REZULTATI IN PRIDOBLENO ZNANJE

Tematski pristop k obveščanju EFSA o zoonozah, ki se prenašajo s hrano, se še razvija, rezultati pa bodo temeljito ocenjeni v prihajajočih letih. Agencija je kot ključni akter v boju proti zoonozam, ki se prenašajo s hrano, v Evropi v idealnem položaju, da zagotovi državam članicam ter drugim deležnikom in zainteresiranim stranem dragocene informacije o javnem zdravju v povezavi s tveganjem, ki ga predstavljajo zoonoze. Posebej pozitivno so bili sprejeti obsežen paket splošnih informacij, objavljen na spletni strani EFSA, preglednice in

videoposnetki. Poleg tega informacije v organizaciji zagotavljajo obsežno referenčno gradivo, ki ga uporabljajo različne enote za različne namene (npr. pri odzivanju na zunanje poizvedbe, ob dogodkih). Cilj tega celovitega pristopa je okrepiti ozaveščenost ciljnega občinstva EFSA o tej nevarnosti za javno zdravje, o vlogi EFSA in drugih akterjev iz EU v boju proti tej nevarnosti ter o napredku, doseženem do zdaj.

Akcija za zmanjšanje količine soli v hrani

Agencija za živilske standarde (FSA), Velika
Britanija, 2004-2009

Osnovne informacije

Zaradi velikega vnosa soli je potencialno ogrožena celotna populacija Velike Britanije. Za doseg pravega učinka na vnos pri potrošnikih je agencija FSA sodelovala z živilsko industrijo VB in zdravstvenimi organizacijami, da bi spodbudila preoblikovanje izdelkov in okrepila ozaveščenost potrošnikov o tveganjih za zdravje, povezanih z uživanjem prevelikih količin soli. Kampanja za osveščanje potrošnikov je bila pripravljena skupaj s pobudo, osredotočeno na zmanjšanje vsebnosti soli v kupljeni hrani. Leta 2006 so bili objavljeni cilji prostovoljnega zmanjšanja soli kot smernica za živilsko industrijo. Te cilje se za napredovanje proti manjšemu dnevnemu vnosu redno pregleduje in revidira.

Dejavniki, ki jih je treba upoštevati	Zaključki	Komentarji
Raven tveganja	“ Visoka za tiste, ki redno uživajo veliko soli.	<i>Skladno z obsežno oceno tveganj glede vnosa soli in povezanih zdravstvenih stanj je neodvisni Znanstveni svetovalni odbor za prehrano (2003) potrdil, da bi z zmanjšanjem dnevnega vnosa soli na največ 6 g imelo koristi celotno prebivalstvo. Za otroke, mlajše od 11 let, je bila določena nižja priporočljiva meja vnosa.</i>
Zahtevana raven obveščanja	“ Srednji vpliv na javno zdravje/srednje veliko zanimanje javnosti	
Vpliv na ljudi/živali	“ Kronično tveganje	<i>Prekomerno uživanje soli lahko poviša vaš krvni tlak, kar potroji tveganje za razvoj bolezni srca ali infarkt. Z zmanjšanjem dnevnega vnosa soli na 6 g bi lahko v Veliki Britaniji letno preprečili približno 20.200 prezgodnjih smrti.</i>
Izpostavljenost nevarnosti	“ Široka izpostavljenost – približno 75 % soli, ki jo zaužijemo, izvira iz predelane hrane, 10–15 % jo dodajo potrošniki sami in 10–15 % je naravno prisotne v hrani.	<i>Ob pričetku kampanje so odrasli v povprečju zaužili 9,5 g soli dnevno.</i>
Sposobnost obvladovanja tveganj	“ Obvladovanje tveganja zahteva vztrajnost.	
Narava nevarnosti (npr. snov)	“ Sol je v majhnih količinah naravno prisotna v večini živil. Prisotna je tudi v predelani hrani, prav tako pa jo k hrani dodajo sami potrošniki.	<i>Sol se uporablja zelo pogosto in veliko ljudi se ne zaveda stopnje tveganja, ki je povezana z vnosom velikih količin soli.</i>
Kdo je prizadet?	“ Zaradi prisotnosti soli v večini živil smo njenim učinkom izpostavljeni vsi, vsak dan.	<i>Potencialno je zaradi velikega vnosa soli ogrožena celotna populacija.</i>
Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj	“ Zaskrbljenost javnosti glede vnosa soli je dokaj majhna, čeprav je tveganje resnično. To nizko stopnjo zaskrbljenosti lahko delno pripišemo vsakodnevnemu stiku s soljo.	<i>Sol je pomembna za okus hrane, kar predstavlja oviro pri spremembi prehranskih navad.</i>

Razprava

Zahtevana je bila visoka raven proaktivnega dela. Za podporo kampanji je bilo treba vključiti številne deležnike, vključno z organizacijami v industriji, dobrodelnimi organizacijami in drugimi nevladnimi organizacijami. Vsi sektorji v živilski industriji – maloprodajni trgovci, proizvajalci, trgovinska združenja, dostavljavci hrane in pijače ter dobavitelji za gostinski sektor – so podprli sporočilo za krepitev ozaveščenosti o soli, se pozitivno odzvali na pozive po zmanjšanju količine soli v hrani in so še vedno vključeni v ta program.

Zaključki o ravni obveščanja

Tveganje, ki ga predstavlja sol, ima lahko velik vpliv na življenje ljudi, a je zanimanje kljub temu precej majhno. Predstavlja znatno tveganje za celotno populacijo, a je vpliv tveganja dolgoročen. Zato so se zdele številne proaktivne pobude za obveščanje, izvedene v več stopnjah, ki so vključevale številne deležnike, primerne.

Zaključki o primernem obveščanju, orodjih in kanalih

Pobuda o obveščanju se je osredotočila na ženske med 35. in 65. letom. Čeprav moški pogosteje trpijo za srčnimi boleznimi in kapmi, pa so ženske še naprej »čuvajke« pri nakupovanju in pripravljanju hrane v gospodinjstvih v VB. Za prenos sporočil so bili uporabljeni številni mediji, vključno s televizijskim oglaševanjem, plakati, članki v ženskih revijah in nacionalnih časopisih ter v novicah.

Poleg spletnih informacij za potrošnike se je v vseh fazah kampanje pripravilo gradivo za potrošnike, kot so letaki in sporočila v velikosti kreditnih kartic, ki krepijo ozaveščenost o teh zadevah in ukrepih za zmanjšanje vnosa soli.

Številni deležniki – v živilski industriji in nevladnih organizacijah – so bili zelo dejavni pri prenosu sporočil kampanje do skupin, ki so težko dosegljive. Ekipe so delale s številnimi regionalnimi partnerji na posebnih lokalnih projektih za krepitev ozaveščenosti o vplivu soli na zdravje in zmanjšanje vnosa soli; prenašale so sporočila o zmanjšanju količin soli lokalnim organom, partnerjem v javnem zdravju in živilskim partnerjem prek usmerjenih e-biltenov in publikacij.

REZULTATI IN PRIDOBLENJE ZNANJE

Posebna analiza urina, izvedena po tretji fazi kampanje, je pokazala, da odrasli v povprečju zaužijejo 8,6 g soli v primerjavi z 9,5 g soli pred začetkom kampanje. Poleg tega je ovrednotenje kampanje s spremljanjem sprememb v vedenju potrošnikov pred začetkom četrte faze pokazalo, da:

- .. se je število potrošnikov, ki so zmanjševali količino soli, povečalo za približno eno tretjino;
- .. se je ozaveščenost o sporočilu glede 6 g soli dnevno povečala za desetkrat;
- .. se je število potrošnikov, ki so poizkušali zmanjšati količino soli, tako da so brali označbe, podvojilo.

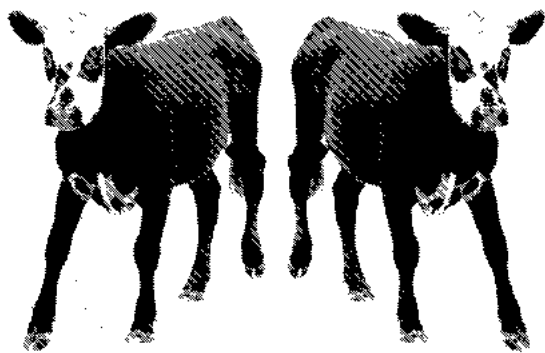

Oblačnost

To poglavje se ukvarja z odzivnim pristopom obveščanja k zadevam, kjer so bile možnosti izbire omejene zaradi vrste in občutljivosti teme.

Ocena tveganja, povezanega s kloniranjem živali

Evropska agencija za varnost hrane (EFSA),
2008

Osnovne informacije

Kloniranje živali se nanaša na gojenje živali, ki so v bistvu kopije izvirnika. To najpogosteje vključuje tehniko, znano kot prenos jedra somatske celice (SCNT). Genetska kopija živali se proizvede z nadomeščanjem jedra neoplojenega jajčeca (jajčne celice) z jedrom telesne (somatske) celice iz živali, da se ustvari zarodek. Zarodek se nato prenese v nadomestno samico živali, kjer se razvija do rojstva. Rastline se že leta gojijo z uporabo teh tehnik kloniranja. To se že nekaj časa prakticira tudi v širšem komercialnem obsegu pri gojenju določenih vrst sadja in zelenjave, na primer banan.

Tehnike kloniranja živali se uporabljajo v številnih državah zunaj EU in več agencij za varnost hrane je že izdalo znanstvene nasvete o tej zadevi.

Po javnem posvetovanju je EFSA julija 2008 sprejela znanstveno mnenje o posledicah kloniranja živali za varnost hrane, zdravje in dobrobit živali ter za okolje. EFSA je v letih 2009, 2010 in 2012 sprejela izjave, ki potrjujejo zaključke in priporočila iz mnenja iz leta 2008. Mnenje in obe izjavi so sledili zahtevam Evropske komisije za nasvet o tej zadevi.

Dejavniki, ki jih je treba upoštevati	Zaključki	Komentarji
Raven tveganja	<ul style="list-style-type: none"> • Visoka za živali • Nizka stopnja tveganja glede varnosti hrane • Prisotne negotovosti 	<i>Trenutno še visoka raven tveganja za živali, ki pa bi se z napredkom tehnologije lahko znižala.</i>
Zahtevana raven obveščanja	<ul style="list-style-type: none"> • Nizka raven vpliva na javno zdravje/veliko zanimanje javnosti 	
Vpliv na ljudi/živali	<ul style="list-style-type: none"> • Živali – akutni in smrtno nevarni učinki za matere in mladičke • Ljudje – nizka stopnja tveganja glede varnosti hrane 	<i>Visoka stopnja tveganja za zdravje in dobrobit živali, npr. rojstvo neobičajno velikih mladičev.</i>
Izpostavljenost nevarnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Omejena izpostavljenost ali brez izpostavljenosti 	<i>Kloniranje še ni močno razširjeno na območju Evrope, zaradi česar je tudi učinek pri živalih omejen, prav tako še ni prisotno na področju živilske industrije, zaradi česar še ni učinkov pri ljudeh.</i>
Sposobnost obvladovanja tveganj	<ul style="list-style-type: none"> • Z ukrepi za obvladovanje tveganja 	<i>Negotovost na nekaterih področjih obvladovanja tveganja glede prepoznavanja in sledenja potomcev kloniranih živali (2. generacija) v prehranski verigi.</i>
Narava nevarnosti (npr. snov)	<ul style="list-style-type: none"> • Umetno ustvarjeno, vendar še ni močno razširjeno 	
Kdo je prizadet?	<ul style="list-style-type: none"> • Živali • Trenutno nič/malo ljudi 	
Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj	<ul style="list-style-type: none"> • Predmet močnih/razhajajočih se političnih mnenj in mnenj deležnikov; pomembno za javnost • Težave s sledljivostjo 	<i>Velike javne razprave in razprave deležnikov o etičnih vidikih kloniranja.</i>

Razprava

Zahtevana je bila visoka raven proaktivnega dela. Zadeva je bila odmevna, jasno mnenje deležnikov, čustvene zadeve, pomembne negotovosti. Povezana tudi z zadevami zunaj pristojnosti EFSA, ki bi lahko povzročile zmedo brez proaktivnega obveščanja o vlogah in procesih; ni le vsebinska zadeva.

Zaključki o ravni obveščanja

Zahtevana je bila visoka raven proaktivnega obveščanja, usmerjena k širokemu občinstvu specialistov in laikov.

Zaključki o primernem obveščanju, orodjih in kanalih

Visoka raven vključitve medijev, vključno s kratkim obvestilom za medije o mnenju EFSA; obširen dialog deležnikov kot del širše pobude za javno posvetovanje.

REZULTATI IN PRIDOBLENO ZNANJE

Ta pristop je bil sprejet pozitivno. Še pomembnejše za EFSA je bilo široko razumevanje njene vloge in dejstva, da agencija ni bila odgovorna za etične ali družbene zadeve ali odločitve o obvladovanju tveganj.

Poleg iskanja znanstvenih nasvetov pri EFSA je bilo pri podkrepitevi obvestil o parametrih njenih pristojnosti še posebej koristno dejstvo, da je

Evropska komisija hkrati iskala nasvet tudi pri Evropski skupini za etiko. Posvetovanje je resnično pomagalo pri oblikovanju mnenja ter majhne, a pomembne razlike med osnutkom in končnim mnenjem (npr. glede negotovosti) so bile zelo dobro sprejete. Odkritost in prepoznavnost (opredelitev vloge EFSA, posvetovanje, vključitev deležnikov) v tako odmevni in občutljivi zadevi, kot je bila ta, sta se obrestovali.

Raziskava Univerze v Southamptonu o vplivu določenih umetnih barvil na otroke

Agencija za živilske standarde (FSA), Velika
Britanija, 2007-2008

Osnovne informacije

Leta 2006 je agencija FSA financirala študijo, ki jo je izvedla Univerza v Southamptonu, ki je preiskovala učinke umetnih barvil za živila na vedenje otrok. Rezultati študije, objavljeni leta 2007, so dokazali povezavo med šestimi umetnimi barvili za živila in konzervansom natrijev benzoat ter hiperaktivnostjo pri tri- ter osem- in devetletnih otrocih v splošni populaciji. Ta barvila so bila: sončno rumeno (E 110), tartrazin (E 102), karmoizin (E 122), rdeče 4R (E 124), kinolinsko rumeno (E 104) in alura rdeče AC (E 129).

Dejavniki, ki jih je treba upoštevati	Zaključki	Komentarji
Raven tveganja	• Nizka	<i>Raven tveganja velja za nizko, saj se je pri le malem številu testiranih otrok pokazala povezava med hiperaktivnostjo in zadevnimi umetnimi barvili. Negotovost glede povezave med vzrokom in posledicami.</i>
Zahtevana raven obveščanja	• Velik vpliv/veliko zanimanje	
Vpliv na ljudi/živali	• Možnost akutnega tveganja. Po navedbah študije obstaja povezava med uživanjem mešanice določenih umetnih barvil za živila v kombinaciji s konzervansom natrijev benzoat in povečano hiperaktivnostjo pri nekaterih otrocih.	
Izpostavljenost nevarnosti	• Široka izpostavljenost	<i>Zadevna umetna barvila so bila uporabljena za obarvanje številnih prehranskih izdelkov svetlejših barv, vključno z brezalkoholnimi pijačami, sladkarijami, tortami in sladoledom, zaradi česar so bili otroci v zelo veliki meri izpostavljeni temu tveganju.</i>
Sposobnost obvladovanja tveganj	• Po zakonu morajo biti aditivi za živila navedeni na označbi med sestavinami, zato da se lahko ljudje, če želijo, zavestno izognejo določenim izdelkom. Vendar pa je malo verjetno, da bodo otroci ali starši z namenom obvladovanja tveganja ob vsakem nakupu pozorno preverili označbo. Poleg tega pa velja, da ljudje pri skoraj polovici prehranskih izdelkov (hrane in pijač) ne opazijo označbe in navedenih sestavin.	<i>Brez ukrepov za zmanjšanje vsebnosti v predelani prehrani, ki jih je izvedla industrija, se posamezniki ne bi mogli v celoti izogniti potencialnim tveganjem, ki ga predstavljajo ti aditivi.</i>
Narava nevarnosti (npr. snov)	• Barvila se namensko dodajajo v številne prehranske izdelke, da bi ti bili videti privlačnejši, natrijev benzoat pa se uporablja kot konzervans.	
Kdo je prizadet?	• Otroci oziroma natančneje podpopulacija posameznikov, ki so bolj občutljivi na učinke aditivov za živila na splošno oziroma še posebej na učinke barvil.	<i>Pri otrocih, ki kažejo znake hiperaktivnosti oziroma motnje pozornosti s hiperaktivnostjo, obstaja povečano tveganje.</i>
Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj	• Umetna barvila nekateri smatrajo za nepotrebna in potencialno škodljiva za zdravje. V dneh po objavi študije iz Southamptona septembra 2007 je Daily Mail pričel s kampanjo za prepoved uporabe barvil za živila v Veliki Britaniji.	<i>Pozneje je bila opravljena napačna primerjava med barvili in osvinčenim bencinom, čemur so sledili časopisni naslovi, kot je »Umetna barvila enako nevarna za otroke kot osvinčen bencin«. Ti dodatni dejavniki so še povečali zaznavanje tveganja s strani javnosti, ki ga predstavljajo ti aditivi.</i>

Razprava

Pred objavo študije je bilo potrebnega veliko načrtovanja za pripravo na odzive nevladnih organizacij, industrije in drugih deležnikov. Agencija se je sprva odzvala previdno, saj vzročna povezava med uživanjem izdelkov s temi barvili in hiperaktivnostjo ni bila ugotovljena. Nasvet agencije se je osredotočil na praktično pomoč za starše, da bi se izognili hrani, ki vsebuje ta barvila, če bi to želeli.

Zaradi poznejše razprave odbora in pregleda študije EFSA je FSA svetoval ministrom v VB, da bi morali do konca leta 2009 uvesti prostovoljno prepoved določenih barvil. Dama Deirdre Hutton, takratna predsednica FSA, je dejala: »Dolžnost agencije je, da na prvo mesto postavi potrošnike. Ti aditivi dajo živilom barvo in nič drugega. Zato bi bilo glede na ugotovitve študije iz Southamptona razumno ta barvila odstraniti iz hrane in pijače. Industrija v VB je že naredila velik korak za odstranitev teh barvil iz hrane; ta odločitev temelji na opravljenem delu in bo industrijo spodbujala, da gre še naprej po tej poti.«

Zaključki o ravni obveščanja

Srečanja ter seje z deležniki in drugimi zainteresiranimi stranmi z vprašanji in odgovori so bili načrtovani za dni po objavi študije. Ker vsi otroci ne kažejo poslabšanja hiperaktivnosti zaradi določenih barvil, se je agencija odločila, da v prvi fazi usmeri nasvete k staršem otrok, ki kažejo znake hiperaktivnosti. To je bilo pozneje razširjeno na širok nabor potrošnikov, ki jih pomirijo ukrepi, ki jih izvedeta agencija in živilska industrija za odstranitev barvil, čeprav ti starši niso bili takoj zaskrbljeni zaradi teh barvil in hiperaktivnosti otrok.

Zaključki o primernem obveščanju, orodjih in kanalih

Na svoji spletni strani je agencija postavila stran, namenjeno informacijam o ukrepih, ki jih industrija izvaja, skupaj z informacijami o spletnih straneh podjetij in s številkami za podporo potrošnikom. Informacije so bile vključene tudi na spletni strani agencije »Eat well« (Jejte dobro), ki potrošnikom pomaga pri razumevanju števil E.

Na svoji spletni strani agencija še vedno objavlja posodobljene sezname dostavljavcev hrane in pijače, restavracij, proizvajalcev, maloprodajnih trgovcev in proizvodnih linij, ki ne uporabljajo šestih barvil, opredeljenih v študiji iz Southamptona.

REZULTATI IN PRIDOBLENO ZNANJE

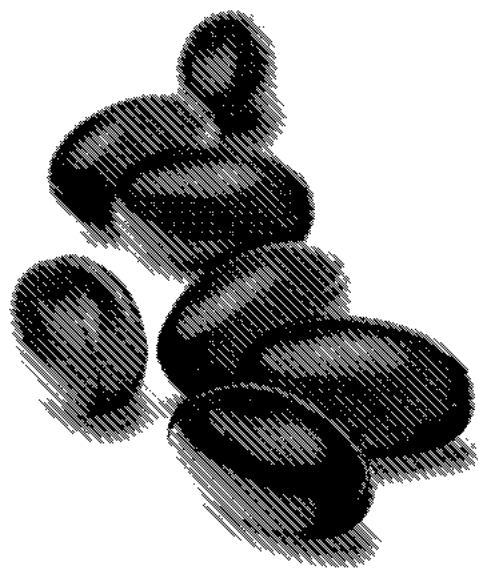
Takoj po objavi študije iz Southamptona bi lahko agencija več govorila o tem, kako spodbuja živilsko industrijo, da staršem prej priskrbi več informacij, ki jim bodo v pomoč pri izbiri.

Poleg tega agencija najbrž ni bila dovolj jasna glede tega, zakaj takojšnja prepoved ni odgovor; predvsem zato, ker ni bilo znatnega tveganja za javno zdravje.

Skladno z Uredbo (ES), št. 1333/2008, ki je začela veljati julija 2010, uporaba šestih barvil, navedenih v študiji iz Southamptona, v živilih zahteva vključitev zdravstvenega opozorila na označbi, ki navaja mogočo povezavo s hiperaktivnostjo pri nekaterih otrocih.

Prehranska dopolnila na Švedskem

Švedska nacionalna agencija za hrano (SLV),
2009

Osnovne informacije

25. februarja 2009 je švedska agencija za zdravila izdala opozorilo o prehranskem dopolnilu Fortodol, ki temelji na zeliščih. Potem ko je bila agencija obveščena o štirih primerih poškodb jeter pri švedskih bolnikih, ki so jemali Fortodol, je te informacije objavila na domači strani svoje spletne strani. V enem primeru je bolnik doživel akutno odpoved jeter in umrl. Tudi norveška agencija za zdravila je bila obveščena o petih primerih poškodb jeter in eni smrti, ki so bili verjetno povezani z jemanjem Fortodola.

Prehranska dopolnila so pripravki za vnos hranil, kot so: vitamini, vlaknine, maščobne kisline ali aminokisline, ki jih ni v prehrani ljudi ali jih ljudje ne uživajo v dovolj veliki količini.

Direktiva 2002/46/ES Evropskega parlamenta in Sveta in njene spremembe o približevanju zakonodaj držav članic o prehranskih dopolnilih določa usklajena pravila za označevanje prehranskih dopolnil in uvaja posebna pravila o vitaminih in mineralih v prehranskih dopolnilih. Cilj je uskladiti zakonodajo in zagotoviti, da so ti izdelki varni in primerno označeni, da se lahko potrošniki odločajo na podlagi informacij.

Kljub temu je bilo v bazi podatkov sistema hitrega obveščanja za živila in krmo (Rapid Alert System on Food and Feed - RASFF) v EU od leta 1996 navedenih 250 obvestil o prehranskih dopolnilih.

Dejavniki, ki jih je treba upoštevati	Zaključki	Komentarji
Raven tveganja	“ Neznana – ni določljiva, saj podatki o uživanju niso na voljo	<i>Globalno distribucijo na spletnem tržišču je težko nadzorovati, izdelke je težko izslediti ali jih umakniti na nacionalni ravni. Dodaten izziv pa je bila distribucija izdelka pod različnimi tržnimi imeni.</i>
Zahtevana raven obveščanja	“ Srednje velik vpliv/srednje veliko zanimanje	
Vpliv na ljudi/živali	“ Poškodbe jeter s simptomi, kot so pomanjkanje teka, slabost, bruhanje, bolečine v trebuhu, temno obarvan urin, rumena koža, ena smrt	
Izpostavljenost nevarnosti	“ Neznano – podatki o uživanju niso na voljo	
Sposobnost obvladovanja tveganj	“ Omejena – javnosti odsvetujemo nakup ali uporabo tega prehranskega dopolnila	<i>Splošna sporočila: potrošniki morajo biti previdni pri nakupovanju hrane/prehranskih dopolnil prek spleta.</i>
Narava nevarnosti (npr. snov)	“ Neodobrena snov. Analize prehranskega izdelka (ki je bil predelan v Mehiki, s surovinami, ki verjetno izvirajo iz Indije, in pakiran v ZDA) so pokazale, da sta dve od devetih analiziranih serij vsebovali zdravilno učinkovino nimesulid (ni navedena med sestavinami), za katero sumijo, da je povzročila resne posledice za javno zdravje.	<i>Omenjeni primer ponazarja, da lahko nekateri pripravki na trgu vsebujejo snovi, ki škodljivo vplivajo na zdravje. Tveganje zaradi takih izdelkov je težko oceniti, saj podatki o potrošnji niso na voljo.</i>
Kdo je prizadet?	“ Ljudje, ki uživajo prehransko dopolnilo Fortodol, ki je bilo naprodaj na spletu in v trgovinah z zdravo prehrano, za katerega se trdi, da lajša artritis, bolečine v mišicah in glavobole.	
Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj	“ To prehransko dopolnilo je bilo na voljo v trgovinah z zdravo prehrano, zaradi česar so ga povezovali z zdravjem in dobrim počutjem.	

Razprava

Omenjeni primer ponazarja, da lahko nekateri pripravki na trgu vsebujejo snovi, ki škodljivo vplivajo na zdravje. Tveganje zaradi takih izdelkov je težko oceniti, saj podatki o potrošnji niso na voljo. Prehranska dopolnila, ki so lahko onesnažena, se nezakonito prodajajo ali vsebujejo neodobrene snovi ali nove sestavine, lahko prizadenejo veliko potrošnikov. Globalno distribucijo prek spleta je težko nadzorovati, izdelke je težko izslediti ali jih umakniti na nacionalni ravni. Še en izziv pa je bila distribucija izdelka, ki se je prodajal pod različnimi tržnimi imeni. Kljub temu je bilo zanimanje medijev za to temo majhno.

Zaključki o ravni obveščanja

Veliko držav članic EU (Švedska, Norveška, Danska, Finska, VB, Irska, Portugalska, Španija) je ukrepalo in s svojih trgov umaknilo izdelek, ki je vseboval to snov in se prodajal pod drugimi tržnimi imeni – Donsbach Miradin, Lepicol Miradin, Leppin Miradin in Miradin.

Ker se je izdelek prodajal prek spleta, je bilo prizadetih veliko držav.

Zaključki o primernem obveščanju, orodjih in kanalih

Informacij o paniki med potrošniki ni. Poizvedb medijev je bilo malo.

Ključna sporočila so bila:

- Ne kupujte ali uporabljajte tega prehranskega dopolnila;
- Ne kupujte ga prek spleta;
- To je izdelek, ki je bil dan v promet kot prehransko dopolnilo, ne kot zdravilo, kar nakazuje tveganje, da so ga ljudje uporabljali dlje časa;
- Ljudje s simptomi, kot so: pomanjkanje teka, slabost, bruhanje, bolečine v trebuhu, temno obarvan urin, rumena koža itn., naj gredo na pregled jeter.

Splošna sporočila: Potrošniki morajo biti previdni pri nakupovanju hrane/prehranskih dopolnil prek spleta.

Ta obvestila so bila razširjena prek spletnih komunikacijskih kanalov in medijev.

REZULTATI IN PRIDOBLENJE ZNANJE

Prednosti: sodelovanje med državami članicami prek RASFF in e-pošte.

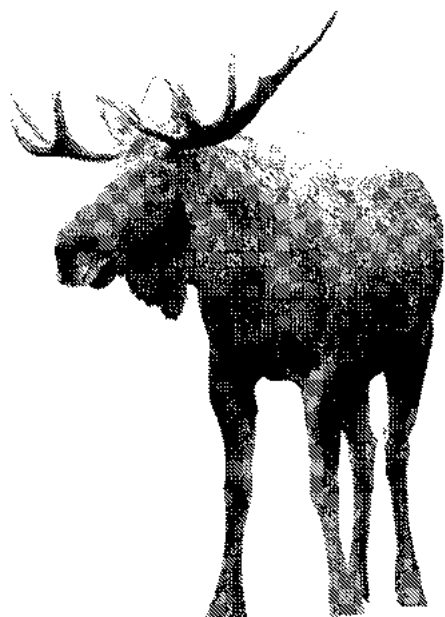
Priložnosti: Zaradi majhnega zanimanja medijev za to temo je bilo več prostora za razlage prek spletnih medijskih kanalov.

Slabosti: Počasen odziv med obvestilom in umikom izdelka.

Grožnje: Vpliv globalnega spletnega trga na nacionalni ravni, skupaj s smernicami, ki podpirajo prehranska dopolnila.

Izpostavljenost norveških potrošnikov in lovskih psov svincu v mesu jelenjadi

Norveški znanstveni odbor za
varnost hrane (VKM), 2013

Osnovne informacije

Norveška ima bogato lovsko tradicijo in približno 3 % prebivalstva se udeležuje lovskih aktivnosti.

Pri lovu na jelenjad je obvezna uporaba nabojev, ki se v telesu razširijo in imajo specifično maso ter energijo udara. Več kot 95 % lovcev na jelenjad na Norveškem uporablja svinčeno strelivo.

Naboji, ki vsebujejo svinec in se v telesu razširijo, ustvarijo območje svinčenih delcev v okolici strelne rane. Ukrepi za zmanjševanje izpostavljenosti svincu vključujejo odstranitev mesa v okolici strelne rane ter uporabo svinčenega streliva z nizko stopnjo fragmentacije ali streliva, ki ne vsebuje svinca.

V mletem mesu losov, ki so bili ustreljeni s svinčnim strelivom, ki se razširi v telesu, so ugotovili visoke vrednosti svinca, zaradi česar je Norveški organ za varnost hrane (odgovoren za obvladovanje tveganja) zahteval ocenitev tveganja s strani Norveškega znanstvenega odbora za varnost hrane (ocenjevalec tveganja).

Švedska in Nemčija sta že v preteklosti objavili nasvet v zvezi z uživanjem mesa živali, ki so bile ustreljene s svinčnim strelivom.

Med jelenjad štejemo losa, navadnega jelena, damjaka, srnjad in divje severne jelene.

Dejavniki, ki jih je treba upoštevati	Zaključki	Komentarji
Raven tveganja	Na ravni posameznika je verjetnost škodljivih vplivov dokaj majhna.	
Zahtevana raven obveščanja	Srednja	Veliko zanimanje s strani lovske skupnosti
Vpliv na ljudi/živali	<ul style="list-style-type: none"> Ljudje: povišan krvni tlak, kronično obolenje ledvic, nižji inteligenčni kvocient pri otrocih Psi: pri dnevnem odmerku 1 mg svinčevega acetata na kilogram telesne mase se je po le nekaj dneh izpostavljenosti pri psih pokazal povišan krvni tlak 	
Izpostavljenost nevarnosti	Z uživanjem mesa jelenjadi, ki je bila ustreljena s svinčnim strelivom	Vzorci krvi norveških lovcev in njihovih družin kažejo, da je vsebnost svinca v krvi pri ljudeh, ki enkrat mesečno ali pogosteje uživajo meso jelenjadi, ki je bila ustreljena s svinčnim strelivom, za približno 30 % višja, kot pri ljudeh, ki tovrstno meso uživajo manj pogosto.
Sposobnost obvladovanja tveganj	Dobra	Možnost odstranitve mesa, ki vsebuje svinčene delce, v okolici strelne rane. Možnost uporabe svinčnega streliva z nizko stopnjo fragmentacije ali streliva, ki ne vsebuje svinca.
Kdo je prizadet?	Ljudje, ki uživajo meso jelenjadi, ki je bila ustreljena s svinčnim strelivom.	<p>Na ravni posameznika je verjetnost škodljivih vplivov dokaj majhna. Odrasli z normalnim krvnim tlakom pri minimalno povečanih vrednostih svinca ne bodo opazili kliničnih simptomov, toda pri posameznikih, ki so nagnjeni h kardiovaskularnim boleznim, se lahko poveča verjetnost obolenja.</p> <p>Na ravni posameznika nekoliko nižana raven inteligence pri otrocih ne bo opazna, na ravni prebivalstva pa lahko na primer opazimo povečanje odstotka otrok, ki jim ne uspe dokončati šolanja.</p> <p>Posledic vrednosti svinca v krvi, ki so nad referenčno vrednostjo, ni mogoče razložiti v celoti, saj ni znano, kdaj in pri kakšni vrednosti izpostavljenosti svinču se je pojavilo obolenje ledvic.</p> <p>Toda sčasoma se opazi povečana verjetnost kroničnega obolenja ledvic pri posameznikih, ki redno ali pogosto uživajo meso jelenjadi, v primerjavi s posamezniki, ki redko uživajo tovrstno meso.</p> <p>Pri psih, kovinski delci svinca v veliki večini primerov potujejo skozi prebavni trakt in ne ostanejo v telesu.</p> <p>Če se večji delci svinca zadržujejo dlje časa v prebavnem traktu, lahko to vodi do neprekinjene izpostavljenosti in toksičnosti.</p>
Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj		

Razprava

Na podlagi znanja, da uživanje mesa jelenjadi, ki je bila ustreljena s svinčnim strelivom, ne predstavlja izrazitega tveganja, ter dejstva, da ima Norveška bogato lovsko tradicijo, smo pričakovali mnoga vprašanja v zvezi s tem znanstvenim mnenjem. Zato je bila potrebna jasna obrazložitev izsledkov.

Zaključki o ravni obveščanja ter o primernem obveščanju, orodjih in kanalih

Že pred objavo ugotovitev je bilo jasno, da bodo mnoge pripadnike lovske skupnosti zanimale podrobnosti samega znanstvenega poročila. Zaradi tega vsebuje poročilo izčrpen povzetek. Poleg spletnega članka je bil pripravljen tudi seznam najpogostejših vprašanj z odgovori. Lovce smo prosili, da nam še pred objavo znanstvenega mnenja pošljejo vprašanja, ne da bi poznali izsledke.

Lovska društva na Norveškem in Švedskem so pozorno spremljala potek dela. Norveški znanstveni odbor za varnost hrane je v sodelovanju z odgovornimi za obvladovanje tveganja, Norveškim organom za varnost hrane, organiziral odprto predstavitev srečanje. Kot del predstavitve je bil vključen tudi shematični prikaz, ki prikazuje krivuljo v obliki zvonca, za lažjo razlago dejstva, da nekoliko nižana raven inteligence pri otrocih zaradi izpostavljenosti svincu v

mesu jelenjadi ne bo opazna na individualni ravni, na ravni prebivalstva pa lahko znižanje inteligenčnega kvocienta povzroči povečanje deleža otrok z zelo nizkim inteligenčnim kvocientom in zmanjšanje deleža otrok z zelo visokim inteligenčnim kvocientom.

Vsi znanstveni rezultati Norveškega znanstvenega odbora za varnost hrane so objavljeni na spletnih straneh v norveškem in angleškem jeziku. Poleg tega znanstveni odbor uporablja tudi Twitter in LinkedIn. Norveški znanstveni odbor za varnost hrane je odgovoril na vprašanja na strani Facebook ene od lovskih zvez. Odgovori so bili s seznama najpogostejših vprašanj ali pa so jih oblikovali skupaj s članom odbora, ki je vodil potek dela.

O znanstvenem mnenju so poročale tiskovne agencije, dnevni časopisi in mediji, ki so specializirani za področje lovstva.

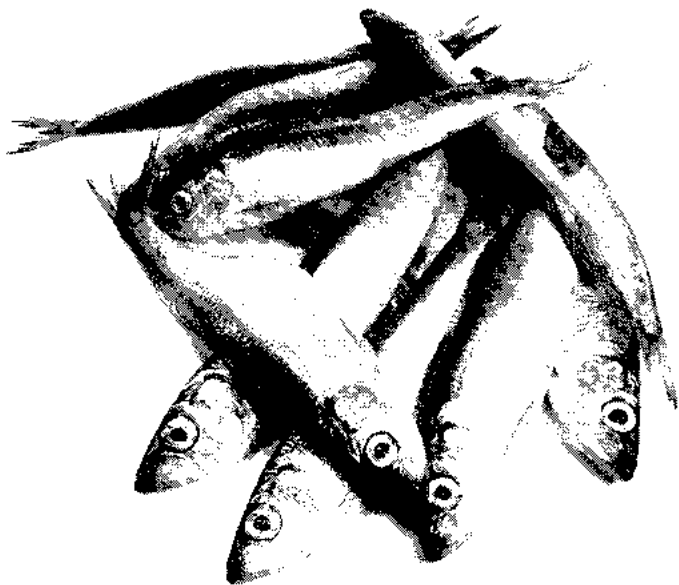
REZULTATI IN PRIDOBLENO ZNANJE

Odprto predstavitevno srečanje je potekalo v Oslu, kljub temu da večina lovcev prihaja iz drugih delov države. Zaradi tega bi bilo zelo dobro srečanje prenašati prek spleta. Seznam najpogostejših vprašanj z odgovori je požel zelo dober odziv. To je predvsem posledica tega, da je seznam bil oblikovan

v tesnem sodelovanju z deležniki (kljub temu, da zaključki niso bili znani pred objavo mnenja). Dialog na strani Facebook lovske zveze je bil uspešen, vendar bi verjetno bil še uspešnejši, če bi Norveški znanstveni odbor za varnost hrane poskrbel za dvostranski dialog na lastni platformi.

Dioksin v mastnih ribah iz Baltskega morja

Švedska nacionalna agencija za hrano (SLV), 2012-2013

Osnovne informacije

Švedska nacionalna agencija za hrano se že dolgo zaveda težav z vsebnostjo dioksina v živilih, še posebej v mastnih ribah iz Baltskega morja. Že sredi sedemdesetih let 20. stoletja so bili objavljeni prehranski nasveti o uživanju rib s povečano vsebnostjo organoklorinih onesnaževalcev okolja, kot so DDT in PCB.

Najnovejša različica prehranskega nasveta Švedske nacionalne agencije za hrano iz leta 2008 pravi, da naj otroci in ženske v rodni dobi (vključno z nosečnicami in doječimi materami) omejijo uživanje kontaminiranih rib, kot je slanik iz Baltskega morja. Komerčni in rekreacijski ribiči ter njihove družine so bile prepoznane kot potencialno rizične skupine z visoko stopnjo vnosa z dioksinom kontaminiranih rib.

Od leta 2002 je na Švedskem dovoljeno odstopanje od zgornje mejne vrednosti dioksinov in PCB-jev v mastnih ribah iz Baltskega morja. To odstopanje je postalo trajno leta 2012. To odstopanje omogoča prodajo rib, ki presegajo zgornjo mejno vrednost dioksina, švedskim potrošnikom na domačem trgu. To odstopanje je pogojno, kar pomeni, da je Švedska nacionalna agencija za hrano odgovorna za obveščanje potrošnikov o prehranskih nasvetih glede kontaminiranih rib.

Dejavniki, ki jih je treba upoštevati	Zaključki	Komentarji
Raven tveganja	• Nizka/srednja	<i>Nizka na ravni posameznika. Srednje visoka na ravni prebivalstva za nekatere ogrožene skupine.</i>
Narava nevarnosti	• Okoljski onesnaževalec, ki je prisoten v živilih živalskega izvora, še posebej v mastnih ribah iz Baltskega morja.	<i>Snovi, ki se kopičijo v organizmih (bioakumulacija) in prehranski verigi (biomagnifikacija), kar pomeni, da se onesnaževalec kopiči v telesu, njegova koncentracija pa se zvišuje proti vrhu prehranske verige.</i>
Kdo/kaj je prizadet/-o?	• Predvsem zarodki in otroci.	
Vpliv na ljudi/živali	• Dolgoročni učinki – uživanje večjih količin skozi daljše obdobje lahko vpliva na ravni hormonov, razvoj možganov, razmnoževalni in imunski sistem ter lahko povzroči raka.	
Ravni izpostavljenosti nevarnosti/tveganju	• Povprečna stopnja izpostavljenosti odraslih na Švedskem predstavlja 25 % sprejemljivega dnevnega vnosa, ki so ga določili JECFA/WHO in SCF.	<i>Na Švedskem 2–7 % rizičnih skupin (otroci in ženske v rodni dobi) presega sprejemljiv dnevni vnos.</i>
Sposobnost obvladovanja tveganj	• Obstajajo mejne vrednosti vsebnosti dioksina in PCB-ja v ribah, vendar je Švedska sprejela dovoljena odstopanja od zgornje mejne vrednosti.	<i>Tveganje lahko zmanjšamo tako, da se izognemo uživanju mastnih rib iz Baltskega morja. Na tak način dosežemo raven izpostavljenosti znotraj varnostih omejitev.</i>
Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj	• Ljudje nočejo verjeti, da je uživanje mastnih rib iz Baltskega morja škodljivo. Ribese je vedno obravnavalo kot zdravo živilo. V določenih delih države želijo na tak način tudi obvarovati ribiče, ki se z ribištvo ukvarjajo v manjšem obsegu.	<i>Na Švedskem je uživanje fermentiranega slanika tradicija. Ta tradicija je še posebej razširjena na območjih blizu Baltskega morja.</i>
Zahtevana raven obveščanja	• Če smo želeli doseči, da ženske v rodni dobi in otroci omejijo uživanje mastnih rib, smo morali uporabiti visoko raven obveščanja.	<i>Doseči ozaveščenost pri ciljnih skupinah je predstavljalo poseben izziv. Prepričati posameznike rizičnih skupin, ki uživajo več rib od priporočenega vnosa, da spremenijo svoje navade, pa je zahtevalo še dodaten trud.</i>

Razprava

Zaključek analize tveganja Nacionalne agencije za hrano iz leta 2011 se je glasil, da bi javno zdravje na Švedskem imelo več koristi, če dovoljeno odstopanje od mejnih vrednosti ne bi postalo trajno. Vendar pa je vlada, ki je upoštevala tudi ostale vidike, kot na primer gospodarske posledice za ribiško industrijo, zaprosila za odobritev trajnega odstopanja od mejnih vrednosti. Vlada je Nacionalni agenciji za hrano prav tako naročila intenzivnejšo obveščanje in seznanjanje rizičnih skupin s potencialnimi tveganji.

Z vidika javnega zdravja je uživanje rib v splošnem koristno. Nacionalna agencija za hrano želi povečati uživanje rib na Švedskem, zaradi česar se obveščanje običajno osredotoča na spodbujanje ljudi k povečanemu uživanju rib. Obveščanje, da uživanje nekaterih vrst rib ni zdravo, bi lahko imelo obraten učinek, kar bi pripeljalo do zmanjšanega uživanja rib. Zaradi tega je bilo oblikovanje ustrezne oblike obveščanja o uživanju rib zahtevna naloga.

Zaključki o ravni obveščanja ter o primernem obveščanju, orodjih in kanalih

Švedska nacionalna agencija za hrano je svoj prvi prehranski nasvet o uživanju kontaminiranih rib predstavila sredi sedemdesetih let 20. stoletja. Prehranski nasvet so sprva širili s pomočjo letakov, posvetov med zdravstvenim osebjem in nosečnicami, v devetdesetih pa so pričeli tudi z obveščanjem prek spletne strani Nacionalne agencije za hrano.

Po navodilih vlade, da naj okrepijo obveščanje, je Nacionalna agencija za hrano v letih 2012 in 2013 organizirala kampanjo.

Agencija se je na podlagi preteklih študij zavedala pomanjkljive ozaveščenosti o tem, da naj uživanje mastnih rib iz Baltskega morja omejijo na dva- do trikrat letno ne le nosečnice in doječe matere, temveč tudi vse ženske v rodni dobi in vsi otroci. Osrednji del kampanje je predstavljala spletna stran z informacijami, ki je ljudem ponujala možnost postavljanja vprašanj. Agencija je pripravila tudi videoposnetek, ki ga je širila prek digitalnih medijev, kot je YouTube, poleg tega pa je bil predvajan tudi v kinematografih. Cilj oglaševanja, ki je bilo prisotno predvsem na družbenih omrežjih, vključno z oglaševalsko storitvijo Google Adwords in ciljnim oglaševanjem v omrežju Facebook, je bil usmeriti ciljne skupine na spletno stran kampanje. Oglaševanje je potekalo tudi prek lokalnih tiskanih medijev in publikacij, katerih ciljne skupine so mlade ženske in starši.

Kampanja je pritegnila veliko medijske pozornosti. Novice in oglaševanje o kontaminiranih ribah je potekalo istočasno s številnimi tradicionalnimi prireditvami, kjer zelo pogosto uživajo mastne ribe iz Baltskega morja. Kampanja je bila deležna mnogih dvomov in kritik s strani ribičev z določenih območij, vendar pa je imel njihov odziv nasproten učinek. Konflikt je pritegnil še več medijske pozornosti in tako je agencija dobila priložnost predstaviti ter razširiti pomembna ključna sporočila. Agencija je prav tako izkoristila priložnost, da je prisluhnila ribičem in obrazložila svoje stališče.

Ocena Švedske nacionalne agencije za hrano je pokazala, da se je raven ozaveščenosti o kontaminiranih ribah in prehranskih priporočilih dvignila. Morda najpomembnejši rezultat je bil, da se je ozaveščenost staršev glede prehrane za otroke dvignila za kar 30 %. Žal pa je bila kampanja manj uspešna pri osveščanju mlajših žensk o problematiki in povezanem prehranskem nasvetu. Agencija nadaljuje s prizadevanji, da bi dosegla tudi to pomembno ciljno skupino.

Bližajoča se nevihta

V primeru izrednih razmer je nujno čimprejšnje obveščanje. To poglavje se ukvarja z uporabljenimi pristopi in pridobljenim znanjem v času kriznih situacij.

Mrzlica Q na Nizozemskem: odprtost in preglednost

Nizozemska agencija za varnost hrane in potrošniških izdelkov (VWA), 2009

Osnovne informacije

Mrzlica Q je bila ob koncu leta 2009 ena glavnih tem v nizozemskih medijih. Javnost je skrbelo naraščajoče število okuženih ljudi. Ministrstvo za kmetijstvo, naravo in kakovost živil (LVN) je bilo odgovorno za politiko o mrzlici Q (v sodelovanju z nizozemskim ministrstvom za zdravje, blaginjo in šport). To je bila zelo čustvena tema z vidika dobrobiti živali, saj so morali zaklati na tisoče brejih koz. Zakol je izvedla agencija za varnost hrane in potrošniških izdelkov (VWA).

Mrzlica Q je nalezljiva bolezen, ki se lahko prenese z živali na ljudi. Na Nizozemskem so bile okužene koze in ovce, namenjene za proizvodnjo mleka, glavni vir boleznih pri ljudeh. Večina ljudi zboli z vdihavanjem zraka, onesnaženega z bakterijo, ki povzroča mrzlico Q. Ta bakterija se najpogosteje nahaja v zraku med kotitvijo (ovac in koz). Prisotna je lahko tudi v surovem mleku, gnoju in urinu. Bakterije pa ne najdemo v kozjem in ovčjem mesu. Druge živali (npr. krave in hišni ljubljenci) se lahko okužijo in prenesejo okužbo na ljudi, a se je to na Nizozemskem le redko zgodilo. V odprtem okolju bakterija še vedno predstavlja nevarnost onesnaženja od nekaj mesecev do nekaj let.

Bolezen se redko prenese s človeka na človeka. Več kot polovica ljudi z mrzlico Q dejansko ne razvije nobenih simptomov. Simptomi tistih, ki jih imajo, pa so običajno vročina in hudi glavoboli. Drugi simptomi so še: kašelj, boleče mišice, boleči sklepi, mrazenje, nočno potenje, brezvoljnost in izčrpanost.

V resnih primerih se lahko razvije pljučnica, ki jo spremljajo suh kašelj in bolečine v prsih. Pri nekaterih ljudeh z mrzlico Q se razvije hepatitis. Moški pogosteje obolijo za mrzlico Q kot ženske pa tudi kadilci pogosteje kot nekadilci. Veliko ljudi, ki preboli mrzlico Q, je izčrpanih še daljši čas po okrevanju.

Dejavniki, ki jih je treba upoštevati	Zaključki	Komentarji
Raven tveganja	• Nizka s povečanim tveganjem za ljudi, ki so redno v stiku z ovcami in kozami	<i>Prenos s človeka na človeka je zelo redek.</i>
Zahtevana raven obveščanja	• Velik vpliv/veliko zanimanje v prizadetih regijah	
Vpliv na ljudi/živali	• Večina ljudi zbolijo za mrzlico Q z vdihavanjem zraka, onesnaženega z bakterijo, ki povzroča mrzlico Q. Ta bakterija se najpogosteje nahaja v zraku med kotitvijo (ovac in koz). Prisotna je lahko tudi v surovem mleku, gnoju in urinu.	<i>Bakterije ne najdemo v kozjem in ovčjem mesu. Druge živali (npr. krave in hišni ljubljenci) se lahko okužijo in prenesejo okužbo na ljudi, ki so v stiku s temi živalmi.</i>
Izpostavljenost nevarnosti	• Zmerna. Le ljudje, ki so redno v stiku z živalmi.	<i>Na Nizozemskem so glavni viri bolezni pri ljudeh okužene koze in ovce, namenjene za proizvodnjo mleka.</i>
Sposobnost obvladovanja tveganj	• Nizka	<i>Leta 2008 so bili sprejeti številni ukrepi za obvladovanje tveganj, leta 2009 pa še dodatni ukrepi, vključno z obveznim cepljenjem na zelo ogroženih kmetijah z ovcami in kozami ter zakolom brejih koz.</i>
Narava nevarnosti (npr. snov)	• Bakterija, ki povzroča mrzlico Q	
Kdo je prizadet?	• Ljudje, ki delajo ali so v neposrednem stiku z živalmi	<i>Več kot polovica ljudi z mrzlico Q dejansko ne razvije nobenih simptomov. Simptomi tistih, ki jih imajo, pa so običajno (dolgotrajna) vročina in hudi glavoboli. Drugi simptomi so še: kašelj, boleče mišice, boleči sklepi, mrazenje, nočno potenje, brezvoljnost in izčrpanost. V resnih primerih se lahko razvije pljučnica, ki jo spremljajo suh kašelj in bolečine v prsih. Pri nekaterih ljudeh z mrzlico Q se razvije hepatitis. Moški pogosteje obolijo za mrzlico Q kot ženske pa tudi kadilci pogosteje kot nekadilci. Veliko ljudi, ki so preboleli mrzlico Q, je izčrpanih še daljši čas po okrevanju.</i>
Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj	• Ukrepi za obvladovanje tveganja je bil zakol 35.000 brejih koz.	<i>To odločitev so sprejeli pristojni organi na Nizozemskem ter jo podprli z odprtim in preglednim obveščanjem.</i>

Razprava

Zaskrbljenost za dobrobit živali na Nizozemskem je naraščala, česar se je vlada zavedala. Ker lahko plodovnica in posteljica okuženih brejih živali vsebujeta velike količine bakterije, so sprejeli odločitev, da na kmetijah, na katerih je bila okužba prisotna, zakoljejo breje koze. To so morali izvesti na spoštljiv in etičen način, s čimer so izrazili skrb za dobrobit živali. Zato so živali najprej prejele pomirjevalni odmerek, temu pa je sledil smrtonosni odmerek, medtem ko so spale. Veterinarji so bili seznanjeni in so posvečali pozornost tudi čustvom prizadetih kmetov. Neka snemalna ekipa je posnela en tak dogodek in posnetek so poslali vsem televizijskim postajam in ključnim medijem.

Cilj je bil pokazati skrb vlade za dobrobit živali in stisko prizadetih kmetov.

Ključno sporočilo tega obveščanja je bilo: »Vse to je zelo žalostno, a treba je zaščititi zdravje ljudi.«

Zaključki o ravni obveščanja

Zaradi izjemne medijske pozornosti v povezavi z mrzlico Q in s skrbjo za dobrobit živali je bila sprejeta odločitev, da prvi zakol 21. decembra 2009 pokažejo odprto in pregledno. Pred tem dnem so bili objavljeni naslovi kmetij z okuženimi kozami, prebivalci v njihovi bližini pa so bili obveščeni.

Zaključki o primernem obveščanju, orodjih in kanalih

Medijska pokritost je bila obsirna: vsi glavni radijski in televizijski kanali z novicami so poročali o zgodbi isti dan. Naslednji dan je bilo enako z vsemi nacionalnimi in lokalnimi časopisi. Nizozemska agencija je bila zadovoljna s tonom, podobami, slikami in vsebino novic. Obvestila so imela močen vpliv in so bila zelo čustvena pa tudi spoštljiva in odkrita. Predstavljala so prvotno načrtovano odprtost in preglednost. Komunikacijska strategija in izvedba sta prinesli pozitiven notranji in zunanji rezultat. Odprt pristop je nudil spodbudo veterinarjem in vsem drugim v tej čustveni akciji. Prav tako je pokazal razumevanje za kmete z okuženimi kozami.

Časopisni članek (Dagblad Pers) je navajal, da se je ministrstvo za kmetijstvo, naravo in kakovost živil naučilo iz negativne izpostavljenosti v kriznem času zaradi prašičje kuge ter slinavke in parkljevke.

<http://nos.nl/artikel/124250-eerste-geiten-geruimd-op-brabantse-qkoortsbedrijven.html>

Novice nizozemske nacionalne radiodifuzne organizacije: NOS (21. decembra 2009)

REZULTATI IN PRIDOBLENO ZNANJE

Za doseganje takih rezultatov v tako kratkem času je bilo bistveno dobro sodelovanje med VWA in nizozemskim ministrstvom za kmetijstvo, naravo in kakovost živil. Med objavo ukrepov in začetkom akcije je minilo le nekaj dni.

Odprtost terja pogum.

Mediji razumejo, da v primerih, ko obstajajo dobri razlogi, ne morejo imeti izključnih pravic. In bodo sodelovali.

Tako organiziran in omejen pristop do medijev se lahko izvaja le ob redkih in posebnih priložnostih. Drugače se razume kot omejevanje svobode medijev. (Nekaj kritik nizozemskega združenja glavnih urednikov in politične stranke.)

Odprtost in preglednost spodbujata zanimanje novinarjev.

Težave z dioksinom na Irskem

Organ za varnost hrane na Irskem (FSAI), 2008

Osnovne informacije

Dioksini so skupina trdovratnih toksičnih kemikalij, ki so stranski produkti industrijskih procesov zgorevanja in kemičnih procesov. Težko se razgradijo, zato ostanejo v okolju. Do 90 odstotkov izpostavljenosti ljudi dioksinom izvira iz uživanja hrane, ki vsebuje dioksine, predvsem živil živalskega izvora z visoko vsebnostjo maščob, saj se ta onesnaževala nabirajo v maščobnih tkivih. Živila, v katerih se lahko pojavijo dioksini, so: meso, ribe, jajca in mleko.

Kriza se je začela z odkritjem prisotnosti značilnih PCB-jev (ki kažejo na mogočo onesnaženost z dioksinom) v svinjski maščobi med rutinskim pregledom. Nadaljnja analiza 6. decembra 2008 je potrdila, da so bili v

vzorci prisotni dioksini. Ocenili so, da je približno 10 odstotkov prašičjega mesa z Irskega onesnaženega. Vendar pa je bilo zaradi splošnih težav s sledljivostjo v prehranski verigi, ki jih je še poslabšalo dejstvo, da se vse prašiče na Irskem zakolje in predela v maloštevilnih predelovalnih obratih, nemogoče razlikovati med potencialno onesnaženimi in neonesnaženimi izdelki. Zato so bili med 1. septembrom in 6. decembrom kot previdnostni ukrep ter v interesu zaščite javnega zdravja odpoklicani vsi izdelki, narejeni iz prašičev, zaklanih na Irskem.

Dejavniki, ki jih je treba upoštevati	Zaključki	Komentarji
Raven tveganja	“ Nizka – potrošniki	<i>Tveganje za javno zdravje je bilo majhno; zaradi odpoklica in omejene izpostavljenosti v trimesečnem obdobju to ni bistveno prispevalo k obremenitvi organizmov potrošnikov.</i>
Zahtevana raven obveščanja	“ Velik vpliv/veliko zanimanje	
Vpliv na ljudi/živali	“ Dioksini so toksične kemikalije, ki lahko prizadenejo kožo in imunski sistem ter so rakotvorne.	<i>Ni takojšnjih učinkov na zdravje, lahko pa prispevajo k obremenitvi organizma.</i>
Izpostavljenost nevarnosti	“ Zelo omejena izpostavljenost	<i>Raven izpostavljenosti je bila omejena na čas med 1. septembrom in 6. decembrom 2008.</i>
Sposobnost obvladovanja tveganj	“ To je obravnavala odločitev, povezana z obvladovanjem tveganja, odpoklicati vse irsko prašičje meso in izdelke iz njega.	<i>Navedeni izdelki umaknjeni s trga, neonesnaženi izdelki iz prašičjega mesa pa nazaj na trgu v šestih dneh.</i>
Narava nevarnosti (npr. snov)	“ Vse irsko prašičje meso in izdelki iz prašičjega mesa	
Kdo je prizadet?	“ Vsi potrošniki, ki so uživali irsko prašičje meso in izdelke iz njega	
Drugi dejavniki, povezani z zaznavanjem tveganj	“ Potrošnikom je bilo svetovano, da naj ne bodo pretirano zaskrbljeni zaradi tveganja za zdravje. Zato so se nekateri potrošniki spraševali, zakaj je do odpoklica sploh prišlo.	

Razprava

V krizi se je zgodba spremenila iz zgodbe o zaščiti potrošnikov prek zgodbe o pravicah potrošnikov do škode za industrijo in želje po nadomestilu oz. vrnitvi irskih izdelkov iz prašičjega mesa na trg. Kot pri vseh tako odmevnih zgodbah so bili številni ljudje, ki so izražali svoja mnenja, vključeni v medijsko razpravo. V tem razgretim in zmedenem prostoru je FSAI še naprej posredoval jasno sporočilo. Potrošnikom so svetovali, da naj ne bodo pretirano zaskrbljeni zaradi tveganja za zdravje, vendar pa dioksinov ne morejo dovoliti v prehranski verigi.

Zaključki o ravni obveščanja

Specifičen cilj obveščanja je bil seznaniti potrošnike s tveganji. Poleg tega so bila dana priporočila vladi, da dioksini ne smejo vstopiti v prehransko verigo in da nadaljnja izpostavljenost ljudi dioksinom v hrani ni sprejemljiva, čeprav so bili ljudje, ki so uživali onesnaženo svinjino med določenim 1. septembrom in 6. decembrom, le malo ogroženi oz. njihovo zdravje ni bilo neposredno ogroženo. To je bilo ves čas osnovno sporočilo FSAI, ki je vključevalo tudi naslednja sporočila:

- FSAI maloprodajnim trgovcem in proizvajalcem naroča, da navedene izdelke nemudoma umaknejo s polic. Industrijo tudi opozarja na njeno pravno dolžnost, da to stori;

- Potrošnikom svetuje, da preverijo, ali imajo te izdelke doma. Če jih imajo, naj jih ne uživajo. Namesto tega naj jih zavržejo ali vrnejo v maloprodajne trgovine;
- FSAI bo še naprej hitro ukrepal, da se prizadeti izdelki odstranijo iz prehranske verige, v interesu zaščite zdravja in interesa potrošnikov;
- Informacije so na voljo na spletni strani FSAI in prek njegove svetovalne telefonske številke.

Zaključki o primernem obveščanju, orodjih in kanalih

Vseskozi so bili odnosi z mediji na visoki ravni, vključno z dnevnim obveščanjem medijev, deležniki so bili vključeni.

REZULTATI IN PRIDOBLENO ZNANJE

Rezultat izjemne medijske pokritosti, ki je v veliko primerih vključevala nasprotujoče si in/ali senzacionalistične novice, je bil, da so bili potrošniki zasuti z informacijami in zato zmedeni glede dejanskega tveganja, ki jim ga je situacija predstavljala. V poplavi informacij so se organi pri svojih prizadevanjih, da bi potrošnikom prenesli pravo sporočilo, srečevali z velikimi ovirami. Kljub veliki količini informacij, ki so jih bili potrošniki deležni, se je njihovo zaupanje v irsko hrano hitro povrnilo. Delno lahko zasluge pripišemo agenciji EFSA in odgovornim osebam za obvladovanje tveganj v EU, ki so nudili podporo irskim oblastem. Povečanje zaupanja potrošnikov se je odražalo v prodaji prašičjega mesa, ki se je hitro vrnila na raven pred preplahom, določeni sektorji pa so zaznali celo povečanje prodaje.

Nadaljnje branje

- Fife Schaw, C. and Rowe, G. 1996. **Public perceptions of everyday food hazards: A psychometric study.** *Risk Analysis*, 16(4): 487–500.
- Flynn, J., Slovic, P. and Kunreuther, H., eds. 2001. **Risk, media and stigma: Understanding public challenges to modern science and technology**, London: Earthscan.
- Frewer, L.J., Howard, C., Hedderley, D. and Shepherd, R. 1996. **What determines trust in information about food related risks? Underlying psychological constructs.** *Risk Analysis*, 16(4): 473–86.
- Gregory, J. and Miller, S. 1998. **Science in public: Communication, culture and credibility**, Cambridge: Plenum Press.
- Hansen, J., Holm, L., Frewer, L., Robinson, P. and Sande, P. 2003. **Beyond the knowledge deficit: Recent research into lay and expert attitudes to food risks.** *Appetite*, 41: 111–21. 18.
- Harrabin, R. 2004. **Risky business.** *British Journalism Review*, 15: 28–33.
- Kasperson, R.E., Renn, O., Slovic, P., Brown, H.S., Emel, J., Goble, R., Kasperson, J.X. and Ratick, S. 1988. **The social amplification of risk: A conceptual framework.** *Risk Analysis*, 8(2): 178–87.
- Krystallis, A., Frewer, L.J., Rowe, G., Houghton, J.R., Kehagia, O. and Perrea, T. 2007. **A perceptual divide? Consumer and expert attitudes to food risk management in Europe.** *Health, Risk & Society*, 9(4): 407–24.
- Lofstedt, R.E. 2006. **How we can make food risk communication better: Where are we and where are we going?.** *Journal of Risk Research*, 9: 869–90.
- Renn, O. 1991. **“Risk communication and the social amplification of risk”.** In *Communicating risks to the public: International perspectives*, Edited by: Kasperson, R.E. & Stallen, P.J.M. 457–81. Dordrecht: Kluwer Academic.
- Rosati, S. and Saba, A. 2004. **The perception of risks associated with food-related hazards and the perceived reliability of sources of information.** *International Journal of Food Science and Technology*, 39: 491–500.
- Slovic, P. 1986. **Informing and educating the public about risk.** *Risk Analysis*, 6(4): 403–15.
- Slovic, P. 1987. **Perception of risk.** *Science*, 236: 280–5.
- Slovic, P. 1993. **Perceived risk, trust, and democracy.** *Risk Analysis*, 13(6): 675–82. 44.
- Slovic, P. 2000. **The perception of risk**, London: Earthscan.

Primeri ostalih pobud za razvoj smernic

Christensen, L.L. 2007. **The hands on guide for science communicators**, Dordrecht: Springer.

European Commission. 2006. **Communicating science: A scientist's survival kit**, Brussels: European Commission. http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/communicating-science_en.pdf

Food and Agriculture Organisation of the United Nations, and World Health Organisation (FAO/WHO). 1998. **The application of risk communication to food standards and safety matters**, Rome: FAO/WHO. <http://www.fao.org/docrep/005/x1271e/X1271E00.htm>

Science Media Centre. 2002. **Communicating risk in a soundbite: A guide for scientists**, London: The Royal Institution of Great Britain. <http://www.sciencemediacentre.org>

Social Issues Research Centre (SIRC). 2001. **Guidelines on science and health communication**, Oxford: SIRC. <http://www.sirc.org>

Social Issues Research Centre (SIRC). 2006. **MESSENGER: Media, science and society; engagement and governance in Europe**, Oxford: SIRC. <http://www.sirc.org>

The Royal Society. 2000. **Scientists and the media: Guidelines for scientists working with the media and comments on a press code of practice**, London: The Royal Society. <http://www.royalsoc.ac.uk>

www.efsa.europa.eu/riskcomm

